

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
2019-YL-164

2004-2005 VE 2017-2018 EĞİTİM ÖĞRETİM YILLARINDA
UYGULANAN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM
PROGRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Hazırlayan
Burcu KARADEMİR

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Adil Adnan ÖZTÜRK

AYDIN- 2019

T.C
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı **Yüksek Lisans** Programı öğrencisi **Burcu Karademir** tarafından hazırlanan **2004-2005 ve 2017-2018 Eğitim Öğretim Yıllarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi** başlıklı tez, (savunma tarihi) tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan			
Üye			
Üye			
Üye			
Üye			

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu **Yüksek Lisans** tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun ..... tarih ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

İmzası

T.C
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

... / ... / 2019

İmza

Burcu KARADEMİR

ÖZET

2004-2005 VE 2017-2018 EĞİTİM ÖĞRETİM YILLARINDA UYGULANAN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Burcu KARADEMİR

Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Adil Adnan ÖZTÜRK

2019, XIX + 75 sayfa

Bu çalışmanın amacı, 2004-2005 ve 2017-2018 Eğitim Öğretim Yıllarında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının genel amaçları, öğrenme yaklaşımları, öğrenme alanları, üniteler, kazanımlar, ders saatleri, vizyon, beceriler, kavramlar, ara disiplinler, değerler ve Atatürkçülük konuları açısından karşılaştırılmasını yaparak kazanım sayılarında artma ya da azalma yaşanan öğrenme alanı ve üniteler ilişkilendirilerek inceleme, bunların temelini oluşturabilecek nedenleri ortaya koymaya çalışmaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden tarama modelinde betimsel bir çalışma yapılmış ve veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Yapılan araştırmada betimsel istatistiklerin oluşturulması amacıyla öğretim programları incelenmiş ve yüzde (%) hesapları ile kazanım oranları karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalarla birlikte, öğrenme alanları ile ünitelerdeki kazanım oranları analiz edilmiştir.

Buna göre, programın genel amaçlarının arttırıldığı, vizyon ve öğrenme yaklaşımlarında önemli bir farklılığın olmadığı, öğrenme alanları ve kazanım sayılarında azalma olduğu, ders saatlerinde farklılık olmadığı, ünitelere yer verilmediği, beceri sayısının arttırıldığı, 2004 programındaki bazı değerlerin çıkarılarak 2017 programına yeni değerlerin eklendiği, kavram öğretimi ile ilgili açıklama ve kavram listelerine yer verilmediği, ara disiplin anlayışının terk edildiği, Atatürkçülük konularının azaltıldığı görülmüştür. 2017 programına yeni giren beceri ve değerlere bakıldığında ülkenin dünya konjonktüründeki yeri, iç ve dış siyasette yaşanan olayların öğretim programları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

ANAHTAR KELİMELELER: Sosyal Bilgiler, Öğretim Programı, Öğrenme Alanı, Kazanım, Değer, 2004, 2017.

ABSTRACT

EVALUATION OF SOCIAL STUDIES PROGRAMS IN 2004-2005 AND 2017-2018 ACADEMIC YEARS

Burcu KARADEMİR

MSc Thesis at Social Studies Education

Supervisor: Dr. Adil Adnan ÖZTÜRK

2019, XIX + 75 pages

The aim of this study is to compare the general objectives, learning approaches, learning areas, units, acquisitions, lesson hours, vision, skills, concepts, inter-disciplines, values and the principles of Kemalism in the social studies curriculum of 2004-2005 and 2017-2018. The aim of this study is to examine the learning area and units experiencing an increase or decrease and to try to reveal the reasons that may form the basis of these. In the research, a descriptive study was carried out in the survey model of qualitative research methods. In the research, the curriculum was analyzed in order to create descriptive statistics and the percentage calculations and the rates of acquisition were compared. By these comparisons, rates of learning and learning areas and units were analyzed.

According to this study, the number of general objectives of the program are increased, there is no significant difference in vision and learning approaches, there is a decrease in the number of learning areas and achievements, there is no difference in class hours, units are not included, skills are increased, some values in the 2004 program are removed and new values are added to the 2017 program. It was concluded that the explanations and concept lists about education were not included, the understanding of intermediate discipline was abandoned and the subjects of Kemalism were reduced. When we look at the new skills and values of the 2017 program, the country's place in the world conjuncture and events in domestic and foreign politics are thought to have an impact on the curriculum.

KEYWORDS: Social Studies, Curriculum, Learning Area, Acquisition, Value, 2004, 2017.

ÖNSÖZ

Bir eğitim sistemini oluşturan temel unsurların başında öğretim programı gelmektedir. Dolayısıyla eğitimde reform çalışmaları daha çok öğretim programları üzerinde olmaktadır. Her öğretim programı da bir eğitim felsefesi üzerinden yapılmaktadır.

Bu tez çalışması, 2004-2005 Eğitim Öğretim Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programının neden yenilenme veya değiştirme gereğinin duyulduğu, 2017-2018 Eğitim Öğretim Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile benzer veya farklı yönlerinin belirlenmesi, 2017-2018 Eğitim Öğretim Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programına yeni giren veya çıkarılan kavramların ve kazanımların neler olduğu ve programa alınma ya da çıkarılma nedenlerini ortaya koymaktadır.

Bu çalışma EĞF-10813 nolu kod ile Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından desteklenmektedir.

Araştırmanın bütün aşamalarında her türlü desteği veren ve yol gösteren değerli tez danışmanım, saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi Adil Adnan ÖZTÜRK'e ve yüksek lisans yaptığım sürede ders aldığım ve mesleki gelişimime katkı sunan bölüm hocalarım Prof. Dr. Sultan BAYSAN ve Dr. Öğr. Üyesi Müslime GÜNEŞ'e , desteğini her zaman hissettiğim ve her konuda yardımlarını esirgemeyen Arş. Gör. Lütfi BUDAK'a teşekkür ederim.

Ağustos, 2019

Burcu KARADEMİR

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY SAYFASI	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ	xi
ÇİZELGELER TABLOLAR DİZİNİ	xvii
KISALTMALAR DİZİNİ	xix
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	9
1. TEMEL KAVRAMLAR VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
1.1. Kavramların Önemi	9
1.1.1. Öğretim Programı	9
1.1.2. Öğrenme Öğretme Yaklaşımları	10
1.1.2.1. Çoklu zekâ kuramı	10
1.1.2.2. Yapılandırmacılık	11
1.1.2.3. Beyin temelli öğrenme	12
1.1.2.4. Probleme dayalı öğrenme	12
1.1.2.5. İşbirlikli öğrenme	13
1.1.2.6. Proje tabanlı öğrenme	13
1.1.2.7. Öykü tabanlı öğrenme	13
1.1.2.8. Seneryo tabanlı öğrenme	14
1.1.3. Öğrenme alanı	14
1.1.4. Ünite	14
1.1.5. Kazanım	14

1.1.6. Ders saati.....	14
1.1.7. Vizyon.....	15
1.1.8. Beceri	15
1.1.9. Kavram.....	15
1.1.10. Ara disiplin.....	15
1.1.11. Değer.....	15
1.2. Milli Eğitim Şuraları ve Öğretim Programları ile İlgili Alınan Kararlar	16
1.2.1. Milli Eğitim Şuralarının Tarihçesi	16
1.2.2. Şuraları Hazırlayan Etkenler	20
1.2.3. 2004-2017 Yılları Arasında Yapılan Milli Eğitim Şuraları ve Öğretim Programları ile İlgili Alınan Kararlar.....	21
1.2.3.1. 17. Milli Eğitim Şurası (13-17 Kasım 2006).....	21
1.2.3.2. 18. Milli Eğitim Şurası (01-05 Kasım 2010).....	23
1.2.3.3. 19. Milli Eğitim Şurası (02-06 Aralık 2014).....	26
2. BÖLÜM.....	29
2. BULGULAR.....	29
2.1. 2004-2005 ve 2017-2018 Eğitim Öğretim Yıllarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının “Öğrenme Öğretme Yaklaşımı” Açısından Değerlendirilmesi ..	43
2.2. 2004-2005 ve 2017-2018 Eğitim Öğretim Yıllarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının “Öğrenme Alanı, Kazanım Sayısı ve Ders Saatleri” Açısından Değerlendirilmesi.....	43
2.3. 2004-2005 Ve 2017-2018 Eğitim Öğretim Yıllarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının “Vizyon, Beceri, Ara Disiplin” Açısından Değerlendirilmesi ...	58
2.4. 2004-2005 Ve 2017-2018 Eğitim Öğretim Yıllarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının “Kavram ve Değerler” Açısından Değerlendirilmesi.....	62
2.5. 2004-2005 Ve 2017-2018 Eğitim Öğretim Yıllarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının “ Atatürkçülük Konuları” Açısından Değerlendirilmesi	64

3. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	65
KAYNAKÇA	69
ÖZGEÇMİŞ.....	75

ÇİZELGELER/TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1. 2004 ve 2017 Programlarında Anlayış	33
Tablo 2.2. 2004 ve 2017 Yıllarındaki 4. ve 5. Sınıf Programlarında Öğrenme Alanları	33
Tablo 2.3. 2004 ve 2017 Yıllarındaki 6. Sınıf Programlarında Öğrenme Alanları	34
Tablo 2.4. 2004 ve 2017 Yıllarındaki 7. Sınıf Programlarında Öğrenme Alanları	34
Tablo 2.5. 2004 ve 2017 Yıllarındaki 4. Sınıf Programlarında Üniteler	35
Tablo 2.6. 2004 ve 2017 Yıllarındaki 5. Sınıf Programlarında Üniteler	35
Tablo 2.7. 2004 ve 2017 Yıllarındaki 6. Sınıf Programlarında Üniteler	36
Tablo 2.8. 2004 ve 2017 Yıllarındaki 7. Sınıf Programlarında Üniteler	36
Tablo 2.9. 2004 ve 2017 Yıllarındaki Programlarda Kazanımlar	37
Tablo 2.10. 2004 ve 2017 Yıllarındaki Programlarda Ders Saatleri	37
Tablo 2.11. 2004 ve 2017 Yıllarındaki Programlarda Beceriler	38
Tablo 2.12. 2004 ve 2017 Yıllarındaki Programlarında Kavramlar	39
Tablo 2.13. 2004 ve 2017 Yıllarındaki 4 ve 5.Sınıf Programlarında Değerler	40
Tablo 2.14. 2004 ve 2017 Yıllarındaki 6 ve 7. Sınıf Programlarında Değerler	41
Tablo 2.15.2004 ve 2017 Yıllarındaki Programlarda Ara Disiplinler	42
Tablo 2.16. 2004 ve 2017 Yıllarındaki Programlarda Atatürkçülük Konuları.....	43

KISALTMALAR DİZİNİ

- ABD : Amerika Birleşik Devletleri
- Akt. : Aktaran
- Bkz. : Bakınız
- Çev. : Çeviren
- EBA : Eğitim, Bilişim Ağı
- Ed. : Editör
- FATİH : Fırsatları Arttırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi
- Haz. : Hazırlayan
- LÖSEV : Lösemili Çocuklar Sağlık ve Eğitim Vakfı
- MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
- STK : Sivil Toplum Kuruluşu
- TED : Türk Eğitim Derneği
- TEMA : Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
- TTKB : Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
- vb. : Ve benzeri
- YÖK : Yüksek Öğretim Kurulu
- 3D : 3 Boyut

GİRİŞ

Geçmişten günümüze insan içinde bulunduğu dünyayı anlamaya çalışmış, kendi oluşturduğu sorulara cevap aramış ve cevapları da yaşamına yansıtmaya çalışmıştır. Günümüzde ise artık önemli olan bilgi ve bilgiye ulaşmaktır. Bilginin elde edilme süreci önem kazanmıştır. Mevcut bilgileri de insan ancak eğitimle elde edebilir.

Eğitim sisteminin ilk basamağı olan ilköğretim, çocuğun toplumsal bilgi ve becerilerini kazandığı yerdir. Bu dönem çocuğun tutum ve tavırlarının geliştiği dönem olduğu kadar, toplumsal davranışlar, aile yaşantısı, yakın çevre ilişkilerinin de gelişim gösterdiği dönemdir. Bu dönemde edinilen bilgiler çocuğun gelecek yaşantısını etkilemektedir (Akdağ, 2014: 2). İlköğretim, eğitim sistemi içinde üzerinde titizlikle durulması gereken bir eğitim dönemidir.

Sosyal bilgiler öğretimi de ilköğretim kısmında verilen gerek içeriği gerekse yaş aralığı bakımından dikkat edilmesi gereken bir derstir. Kişilik ve milli benlik oluşumunda etkili olan birçok değer ve beceri bu dersle verilmektedir.

Sosyal Bilgiler kavramı ilk kez 1916'da A.B.D.'de Milli Eğitim Derneği'nin Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından kabul edilmiştir. Komite Sosyal Bilgiler kavramını "*mevzu doğrudan insan cemiyetinin teşkilatına ve tekâmülüne ve içtimai birliklerin bir uzvu olması dolayısıyla insana dair bilgiler sosyal bilgilerdir*" diye tanımlamıştır (Moffat, 1957; Köstüklü, 1999). Sağlamer (1980) kitabında Sosyal Bilgiler terimini şu cümle ile açıklamıştır: "*Sosyal bilimlerden alınan içeriğe dayanarak oluşturulan üniteleri içeren programı belirtmek için kullanılır.*" Öztürk,Otluoğlu (2003: 6) kitabında ise Sosyal Bilgileri şöyle tanımlamıştır: "*Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin bulgularını entegre edip öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren, bunları kullanarak öğrencilere sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir yurttaşlık eğitimi programıdır*".

Savage ve Amstrong (1996)'a göre; ABD'de Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (N.C.S.S), 1992'de sosyal bilgiler alanına kapsamlı bir tanım yapmıştır. Bu tanım: "*Sosyal Bilgiler, sosyal ve beşeri bilimleri, vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler antropoloji, arkeoloji, ekonomi,*

coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır” şeklinde yapılmıştır (Akt.Öztürk, 2007: 23-24).

MEB (2004a: 44) ise Sosyal Bilgileri şu cümleler ile tanımlamıştır: *“Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgileri konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleşmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir”.*

Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilere sosyal çevreye uyum sağlamada ve sosyal sorunlara karşı çözüm bulmada ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, davranış ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir vatandaşlık eğitimi programıdır. Sosyal Bilgiler için yapılan çıkarımlardan biri de toplumdur. Toplumun sosyal bilgiler açısından önemi bireyin ya da öğrencinin içinde yaşadığı toplumda sosyalleşmesini (uyumunu) sağlamaktır. Toplumun sosyalleşmeden beklentisi, devamlılığını sağlamak için nitelikli nesiller yetiştirmektir (Akdağ, 2014: 5).

Sosyal Bilgiler öğretiminde çevre şartları da dikkate alınmalıdır. Bireyin yaşantısına dair her şey yaşadığı sosyo-ekonomik ve fiziki çevre ile şekillenebilir.

İlköğretimde; 1,2,3. sınıflarda Hayat Bilgisi; 4,5,6,7. sınıflarda Sosyal Bilgiler; 8.sınıflarda Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersleri okutulmaktadır. Bu dersler, Türk demokratik toplumundaki sorumluluk sahibi vatandaşların görevlerine uygun amaçlar üreten, içeriğini tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularını kaynaştırarak oluşturup ve ömür boyu vatandaşlık becerilerinin uygulanmasını öngören bir eğitim programıdır (YÖK-Dünya Bankası, 1996: 1.18).

Türkiye’de MEB’in 2014’de Resmi Gazete’de yayınlamış olduğu Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği’nde 52. maddede öğrencilerden beklenen davranışlardan bazıları *“çevresine karşı saygılı ve hoşgörülü, doğru sözlü ve dürüst, iyi ve*

nazik davırlı, olmaları” olarak tanımlanmaktadır(mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1703.pdf). Bu amaç içerisindeki kazandırılmak istenen ifadeler bakıldığında, öğrencinin sosyalleşmesi açısından örnek bir birey olarak yetişmesinin yanında, beceri ve değer açısından da aldığı eğitimi davranış haline getirmesi hedeflenmiştir. Bu ders te hiç şüphesiz sosyal bilgiler dersidir.

Sosyal Bilgiler, Barr, Barth ve Shermis’in (1977) ortaya koyduğu üç geleneği de önemsemektedir. Bilindiği gibi bunlar: Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler, Sosyal Bilimler olarak sosyal bilgiler, Yansıtıcı Düşünme olarak sosyal bilgilerdir. Naylor ve Diem (1987)’e göre sosyal bilgiler eğitiminde üç yaklaşım, uygulamaları etkilemektedir. Bunlar, vatandaşlık için bilgi/kültür aktarımı, sosyal bilim, yansıtıcı problem çözmedir.

Sosyal Bilgiler öğretiminde yaklaşımlar çerçevesinde, belli bilgiler, beceriler, değerler, aktif öğrenme ve sosyal katılım gibi boyutlarda belli özelliklerin gelişmesi söz konusudur. Gelişmesi beklenen bu özellikler şunlardır: *“İnsanlarla olan ilişki, hoşgörü, uluslararası anlayış, değişimle başa çıkma, kişilik gelişimi, barış, milli ve kültürel değerler, ekonomik verimlilik, vatandaşlık ve insan haklarıdır”* (Akt. Paykoç, 1995: 48).

Safran ve Ata (2003:339) Sosyal Bilgiler dersini iki temel gerekçeye dayandırmıştır: *“Birincisi 1890’lardan beri Amerika’ya dünyanın dört bir yanından göç eden milyonlarca göçmenin, Amerikan toplumsal hayatına bir vatandaş olarak entegrasyonunu hızlandırmak. İkincisi de John Dewey ve arkadaşlarının etkisiyle ders konularını çocuğun günlük hayatından ve ilgilerinden alınması gerektiği anlayışıdır.”*

Kıcır (2006: 23) kitabında belirttiği üzere Sosyal Bilgiler dersinin öğrenilmesindeki en büyük zorluğu Sosyal Bilgiler dersinin sözel bir ders olması itibari ile düşünme becerilerinin ön plana çıkması olarak tanımlamıştır. Öztürk ve Otluoğlu (2003: 40) kitabında dersle ilgili şu bilgileri vermiştir: *“Bu derste öğrenciler, bir yandan içinde yaşadıkları toplumun geçmişini ve bugününü öğrenirken, diğer yandan da diğer toplumlar hakkında bilgi edinirler. Böylesine kapsamlı bir içerik onlara insanlığın yüzyıllardan beri oluşturduğu zengin ve kültürel deneyimi tanıma fırsatı verir”*.

Türkiye’de eğitim alanında zaman içinde birçok yenilikler ve düzenlemeler ile program değişiklikleri yapılmıştır. Bunlar; 1924, 1926, 1936, 1948, 1968, 1985 ve 1988 yıllarında

yapılan program değişiklikleridir. Bu tarihlerden başka özellikle 1997'deki program düzenlemesi ile 8 yıllık zorunlu eğitime geçilmiştir. Cumhuriyet döneminde Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri, ilk kez 1962'de yayınlanan İlkokul Program Taslağında disiplinler arası bir yaklaşımla "Toplum ve Ülke İncelemeleri" adı altında birleştirilmiş ve bu ders 1968'de "Sosyal Bilgiler" adını almıştır (Baysal, 2005, Günden, 1995; Güngördü, 2002; Gökkaya, 2003; Öztürk ve Otluoğlu, 2003; Sağlamer, 1980; Sönmez, 2005; Tay, 2011). Türkiye'de 1994-1997 yılları arasında YÖK-Dünya Bankası tarafından Milli Eğitimi Geliştirme Projesi hazırlanmıştır. Özellikle 1996'da Deneme Basımı halinde İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi adı altında James Barth ve Abdullah Demirtaş tarafından da bir kaynak eser oluşturulmuştur. Bu eserde, Sosyal Bilgilerin evrensel tanımı olarak; "Sosyal Bilgiler, felsefe ve din gibi diğer alanlara ilişkin vatandaşlık eğitiminin verilmesi amacıyla ayrı disiplin entegre edilmesi" şeklinde yapılmıştır (YÖK-Dünya Bankası, 1996: 1-8). 1998'de kabul edilen Program, 2004'de uygulamadan kaldırılmış ve 2004 programı uygulamaya konulmuştur. Sosyal Bilgiler Özel İhtisas Komisyonu tarafından hazırlanan program yapılandırmacı, oluşturmacı ve inşacı (Constructivist) bir yaklaşımı esas almıştır.

Tay (2017: 467)'a göre programların zaman içerisinde yenilenmesi ya da değişmesi kaçınılmazdır. Çağın ihtiyaçlarını karşılamak, yenilikleri ve gelişmeleri takip etmek için program değişiklikleri bir nevi zorunluluktur. Nitekim 2004 programı değiştirilerek 2017 programı kabul edilmiş ve 2017-2018 Eğitim Öğretim Yılında uygulamaya konulmuştur. 2018'de programda bazı değişikler yapılarak öğretim programı güncellenmiş ve son haliyle 2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılında uygulanmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, 2004-2005 ve 2017-2018 Eğitim Öğretim Yıllarında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının anlayışlar, öğrenme alanları, üniteler, kazanımlar, ders saatleri, vizyon, beceriler, kavramlar, ara disiplinler, değerler ve Atatürkçülük konuları açısından karşılaştırılmasını yaparak kazanım ve ders saatinde artma ya da azalma yaşanan öğrenme alanı ve üniteler ilişkilendirilerek inceleme, bunların temelini oluşturabilecek nedenleri ortaya koymaya çalışmaktır.

Araştırmanın Önemi

2017 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programının ilk defa 2017-2018 Eğitim Öğretim Yılında uygulanacak olması sebebiyle daha önce bu konuda bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak çalışmanın yazım aşamasında pek çok makale ve bildiri eklenmiştir (Çoban ve Akşit, 2018; Karademir ve Öztürk, 2018; Tay, 2017). Bununla birlikte konumuzla ilgili literatürü incelediğimizde henüz bu konu ile ilgili teze rastlanmamıştır. Bu nedenle çalışma özgündür. Nitekim bu araştırma, Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalara katkı sunmayı hedeflemektedir.

Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Tezin amacı doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

- 2004-2005 Eğitim Öğretim Yılında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programında hangi anlayışlar benimsenmiştir?
- 2017-2018 Eğitim Öğretim Yılında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programında hangi anlayışlar benimsenmiştir?
- 2004-2005 Eğitim Öğretim Yılında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki öğrenme alanı ve üniteler nasıldır?
- 2017-2018 Eğitim Öğretim Yılında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki öğrenme alanı ve ünitelerde nasıl bir değişiklik gözlenmektedir?
- 2004-2005 Eğitim Öğretim Yılında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki kazanım sayısı ve oranları nasıldır?
- 2017-2018 Eğitim Öğretim Yılında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki kazanım sayısı ve oranları nasıl bir değişiklik göstermektedir?
- 2004-2005 Eğitim Öğretim Yılında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki ders saati ve oranları nasıldır?
- 2017-2018 Eğitim Öğretim Yılında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki ders saati ve oranları nasıl bir değişiklik göstermektedir?

- 2004-2005 Eğitim Öğretim Yılında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programında vizyona yer verilmiş midir?
- 2017-2018 Eğitim Öğretim Yılında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programında vizyona yer verilmiş midir?
- 2004-2005 Eğitim Öğretim Yılında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programında beceriler, kavramlar, ara disiplinler, değerler ve Atatürkçülük konuları nasıl ele alınmaktadır?
- 2017-2018Eğitim Öğretim Yılında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programında beceriler, kavramlar, ara disiplinler, değerler ve Atatürkçülük konuları nasıl ele alınmaktadır?
- 2004-2005 Eğitim Öğretim Yılında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programının genel amaçları nedir?
- 2017-2018 Eğitim Öğretim Yılında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programının genel amaçları nedir?
- 2004-2005 ve 2017-2018 Eğitim Öğretim Yıllarında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında temel becerilerde ortak ve farklı yönler nelerdir?
- 2004-2005 Eğitim Öğretim Yılında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı neden değiştirilmiştir?

Araştırmanın Yöntemi ve Modeli

Araştırma nitel araştırma yaklaşımına dayalı olarak tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmada Doküman Analizi yapılmıştır. Elde edilen dokümanlar çözümlenerek word belgesine çevrilmiş ve tasnif edilerek betimsel analiz yapılmıştır. *“Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar”* (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 189).

“Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken bilgi kaynaklarıdır. Bu tür araştırmalarda araştırmacı ihtiyacı olan veriyi, gözlem veya görüşme yapmaya gerek kalmadan elde edebilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 190).

Araştırmanın Veri Kaynağı

Araştırmanın veri kaynağı olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2004 Sosyal Bilgiler Dersi 4-5. sınıflar ve 6-7. sınıflar, 2017 Sosyal Bilgiler dersi 4-5-6-7. sınıflar Öğretim Programları kullanılmıştır (MEB, 2004a, 2004b; MEB, 2017). Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı internet adresinden (<http://ttkb.meb.gov.tr>) ve Ankara Ferit Ragıp Tuncor Kütüphanesine gidilerek 4-5-6-7. Sınıflar için Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları, öğretmen kılavuz kitapları ve ders kitapları incelenmiştir. Yapılan karşılaştırmalı analizlerde yüzde (%) analizleri de yapılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu çalışma, 2004-2005 ve 2017-2018 Eğitim Öğretim Yıllarında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının anlayışlar, öğrenme alanları, üniteler, kazanımlar ve ders saatleri, vizyon, beceriler, kavramlar, ara disiplinler, değerler ve Atatürkçülük konuları açısından değerlendirilmesi ile sınırlıdır.

1. BÖLÜM

1. TEMEL KAVRAMLAR VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde problemi daha iyi açıklayabilmek için, Kavramların Önemi konu başlığı altında öğretim programı, öğrenme öğretme yaklaşımları, öğrenme alanı, ünite, kazanım, ders saati, vizyon, beceri, kavram, ara disiplin ve değer tanımlarına yer verilmiştir. Milli Eğitim Şuralarının öğretim programları üzerindeki etkisini görmek için Milli Eğitim Şuraları ve Öğretim Programları ile ilgili alınan kararlara da bakılmıştır.

1.1. Kavramların Önemi

Bu çalışmada geçen temel kavramlar ele alınmıştır.

Tokcan (2015: 15) kitabında belirttiği üzere: “*Nesneleri, olayları ya da insanları bir sınıfa koyabilme ve bu sınıfa bir bütün olarak tepkide bulunabilme durumu kavram öğrenme olarak betimlenmektedir. Ancak öğrenci düzenli ve anlaşılabilir bir çevrede öğrendiği kavramları, kendi çevresine aktarır. Eğitim programlarında kavram öğrenmenin oldukça önemli bir yeri vardır*”.

Öğretimin ilk ve en önemli basamaklarından biri de kavram öğretimidir. Çünkü öğrencinin nasıl öğrendiği, bilgiyi nasıl oluşturduğu, bilgide gerçekleşen kavram doğru ve yanlış yapılanmaları içinde barındıran kavram öğretimi; anlamlı öğrenmenin gerçekleşmesi için ilk adım olarak nitelenebilir (Candan ve Koçer, 2013: 356).

1.1.1. Öğretim Programı

Küçükahmet (2009: 9) öğretim programını şu sözlerle tanımlamıştır: “*Genellikle belli bilgi kategorilerinden oluşan ve bir kısım okullarda beceriye ve uygulamaya ağırlık tanıyan bilgi ve becerilerinin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmasına yönelik programdır. Öğretim-öğrenme süreçleriyle ilgili tüm faaliyetleri kapsar. Bir diğer yönüyle öğretim programı ders programlarının bütünüdür*”.

Demirel (2017: 6) ise öğretim programını “*okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimi ile ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar*”

düzenegi, bir eğitim basamağında çeşitli sınıf ve derslerde ele alınacak konularla ilgili tüm öğretim etkinlikleri” olarak tanımlamıştır.

1.1.2. Öğrenme Öğretme Yaklaşımları

Sosyal bilimlerde yaklaşım kavramı; genel anlamda “anlayış, bakış açısı veya referans noktası” anlamında kullanılmaktadır (Yazar ve Karataş, 2018: 29). Buna göre, 8 öğrenme öğretme yaklaşımı bulunmaktadır. Bunlar:

1.1.2.1. Çoklu zekâ kuramı

Çoklu zekâ kuramı 1983’de Gardner tarafından geliştirilmiştir. Çoklu zekâ kuramı, insanlardaki zekâyâ IQ temelli bakış açısına karşı gelerek, zekânın çok boyutlu olduğunu ifade etmekte, bireylerin öğrenme ortamına farklı zekâ öncelikleriyle geldiklerini dikkat çekmektedir (Akinoğlu, 2018: 496). Gardner’a göre kişide Sözel-dilsel zekâ, Mantıksal-matematiksel zekâ, Görsel-mekânsal-uzamsal zekâ, Bedensel-kinestetik zekâ, Müziksel-ritmik zekâ, Sosyal-kişilerarası zekâ, Kişisel-öze dönük zekâ, Doğa zekâsı olmak üzere 8 farklı zekâ alanı bulunmaktadır.

Sözel-dilsel zekâ, sözcükleri etkili kullanabilme yeteneğidir. Gazeteciler, şairler, yazarlar, politikacılar vb. bu zekâ alanına örnektir.

Mantıksal-matematiksel zekâ, neden-sonuç ilişkisi kurma, sayıları kullanma, problem çözme, akıl yürütme, soyut düşünme yeteneğidir. Bilim adamları, matematikçiler, hâkimler, istatistikçiler vb. bu zekâ alanına örnektir.

Görsel-mekânsal-uzamsal zekâ, renkler, şekiller, desenler, resimler ve görsel sembolleri anlama ve kullanma, üç boyutlu nesnelerin şekil ve görüntüsünü hayal etme yeteneğidir. Ressamlar, heykeltıraşlar, haritacılar vb. bu zekâ alanına örnektir.

Bedensel-kinestetik zekâ, duygu ve düşüncelerini ifade ederken beden dilini kullanma, tüm vücut ve ellerinden yararlanma yeteneğidir. Sporcular, dansçılar, cerrahlar, tiyatrocular, oyuncular vb. bu zekâ alanına örnektir.

Müziksel-ritmik zekâ, şarkı söyleme, ritme duyarlılık, müzik aleti çalma yeteneğidir. Müzisyenler, besteciler, orkestra şefleri vb. bu zekâ alanına örnektir.

Sosyal-kişilerarası zekâ, çevresindeki kişilerle etkili iletişim ve empati kurma, duygu durumlarını ve yeteneklerini tanıma, organize etme yeteneğidir. Öğretmenler, turizmciler, politikacılar, halkla ilişkiler uzmanları, danışmanlar vb. bu alana örnektir.

Kişisel-öze dönük zekâ, bireyin kendini tanıma ve anlaması, sorumluluk alması, disiplinli olma ve buna göre davranışlarını yönetebilme yeteneğidir. Psikologlar, din adamları, iş adamları vb. bu zekâ alanına örnektir.

Doğa zekâsı, çevresindeki varlıklara ilgi duyma, bitki ve hayvanları ayırt etme, sınıflandırma yeteneğidir. Biyologlar, arkeologlar, izciler, doğa sporlarıyla uğraşanlar vb. bu zekâ alanına örnek olarak verilebilir.

1.1.2.2. Yapılandırmacılık

Yapılandırmacılık, bireyin yaşantısından yola çıkarak kendi değer yargıları tarafından üretilen bir bilgi kuramıdır. Yapılandırmacılığın özünde öğrenme ve anlam oluşturma teorisi vardır. Yapılandırıcı yaklaşımda Bilişsel yapılandırmacılık, sosyo-kültürel yapılandırmacılık ve radikal yapılandırmacılık olmak üzere 3 yaklaşım türünden bahsedilmektedir.

Bilişsel yapılandırmacılık, Piaget ve Bruner'in görüşlerinden yararlanmaktadır. Piaget'e göre: *“gelişim evrelerinin, değişik yaşlardaki çocukların ve yetişkinlerin olayları açıklamasında etkin bir rolü vardır. Bilişsel gelişimi olgunlaşma, yaşantı, şema, özümleme, uyum-örgütlenme ve dengeleme etkiler. Bilişsel gelişimin öğrenmenin temelindeki itici güç dengelemedir. Birey dengeleme süreciyle çevreye uyum sağlar. Bu dengeleme durumu durağan değildir. Yeni uyarıcılarla bireyin denge durumu bozulur. Özümleme ve dengeleme yoluyla dengesizlik giderilir ve yeni bir denge durumu sağlanır. Öğrenme denge durumunun bozulup yeniden sağlanmasıyla oluşur”* (Akınoğlu,2018: 519). Bruner'e göre: *“öğrenme sahip olunan ön bilgilerle yeni bilgiler arasında bağ kurulmasıyla olur”* (Senemoğlu, 2004: 511). Bilişsel yapılandırmacı yaklaşımda öğrenme, yeni karşılaşılan bilgi ile var olan zihinsel yapılar arasında çelişkiler yaratmak, bu çelişkili durumların çözümlenmesiyle gerçekleşir.

Sosyal yapılandırmacılık, Vygotsky tarafından geliştirilen görüşleri benimser. Öğrenme, bireyin çevresindeki kişilerden ve onların sosyal dünyalarından etkilenmeyle başlar. Öğrenilenlerin çoğunun başkalarından öğrenildiğini vurgular.

Radikal yapılandırmacılık, Glasersfeld tarafından her bireyin kendi kültür ve

yaşantısına göre bilgiye ulaşma yolunun farklı olduğunu savunur. Bireyin kendine ait bir gerçeği vardır ve kavram yapılandırmasını kendisi oluşturur. Bu nedenle bireylerin bilgiyi yapılandırması birbirine benzememektedir.

1.1.2.3. Beyin temelli öğrenme

“Beyin temelli öğrenme, nörobilim, nörodilbilim ve bilişsel psikoloji ile bağlantılı beynin yapısına ve işlevine dayalı olarak öğrenmenin nasıl olması gerektiğini açıklayan, bireyin öğrenmesinin daha etkin ve kalıcı olması için sunulan öğrenci merkezli bir yaklaşımdır” (Köksal, 2005: 81-91; Tan, 2006: 142; Tan, 2010: 158; Komisyon, 2009: 32). Beyin temelli öğrenme yaklaşımına göre, *“bireyler yeni algılarını daha önce öğrendiği bilgiler ve uzun süreli bellekte depolanan ilgili bilgilerle ilişkilendirerek anlamlı öğrenirler ve kendi bilgilerini yapılandırırılar”* (Çoban, 2018: 564). Beyin temelli öğrenmede yapılandırmacılıkta olduğu gibi işbirliğine dayalı, yaparak-yaşayarak öğrenme esastır. Bireyin eski bilgileri ile yeni bilgileri arasında nasıl bir bağ kuracaklarını keşfetmesi beklenir.

1.1.2.4. Probleme dayalı öğrenme

Erdem (2005) kitabında *“Probleme dayalı öğrenme, öğrenenlerin eğitim programı kapsamında yer alan hedeflere ulaşabilmelerine, eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini etkin bir şekilde kullanabilmelerine fırsat verecek gerçek yaşam problemlerinin kullanıldığı bir öğrenme yaklaşımı”* olarak tanımlamıştır. Probleme dayalı öğrenme, gerçek yaşam problemleri üzerinde durur. Burada amaç, öğrencileri gerçek yaşam problemleri ile karşı karşıya getirmek ve bu problemlerin üstesinden gelebilmeyi öğrenmelerinde yardımcı olmaktır. Literatürde Probleme Dayalı Öğrenmenin aşamaları ile ilgili farklı yaklaşımlara bakıldığında ortak noktalardan hareketle problemi bulma, öğrencileri hazırlama, problemle karşılaşma, problem durumunu belirleme, bilgilerin toplanması ve paylaşılması, çözümlerin üretilmesi, tartışmaların yapılması, uygun çözümün kararlaştırılması, uygun çözümün sunulması, rapor hazırlama aşamalarından oluştuğu söylenebilir (Saban, 2004; Kılınç, 2007).

1.1.2.5. İşbirlikli öğrenme

Açıköz'e (1992) göre: “İşbirlikli öğrenme, öğrencilerin ortak bir amaç doğrultusunda küçük gruplar halinde birbirlerinin öğrenmesine yardım ederek çalışmalarıdır”. İşbirlikli öğrenme etkinliklerinde öğrenciler küçük gruplara ayrılır. Bu gruplar 4 ya da 6 kişiden oluşmaktadır. Her grup üyesinin kendi öğrenme amaçlarına ulaşması beklenir. İşbirlikli öğrenmede üyeler arasındaki dayanışma üst seviyededir.

1.1.2.6. Proje tabanlı öğrenme

Proje tabanlı öğrenme, öğrenci merkezli bir yaklaşım olup bir konunun derinlemesine incelenmesi ve bilimsel yöntemler ile konuya ilişkin araştırma yapma, elde edilen bulguların değerlendirilerek ortaya bir sonuç koyulmasıdır. Proje tabanlı öğrenmede, öğrenciler işbirliği içinde çalışır ve okul dışı ortamlarda da öğrenme süreci devam eder. Bu öğrenme modeli öğrencilerin farklı zekâ türlerini kullanılmasına, yaparak-yaşayarak öğrenmelerine olanak sağlar.

Çubukçu (2018: 646) bir projenin amacını “öğretmen tarafından ortaya konulan soruların doğru olarak cevaplandırılmasından çok, konu hakkında daha çok şey öğrenmek” olarak tanımlamıştır.

1.1.2.7. Öykü tabanlı öğrenme

Öykü tabanlı öğrenme, yapılandırmacı yaklaşımın temelleri üzerine kurulmuştur. Öykü tabanlı öğrenmede öykü anlatımı esas alınır. Burada amaç, bilginin kalıcılığını arttırmak ve dersi daha ilgi çekici hale getirmektir. Öykü tabanlı öğrenmede yaşanmış ya da yaşanabilmesi olası bir olay, kişiler, yer ve zaman unsurları da verilerek öğrencilerin bilgiyi keşfetmeleri, yapılandırmaları beklenir. Öğrenciler burada önceki bilgileri ve deneyimleri tarafından yönlendirilir ve kendi bilgilerini oluşturur.

1.1.2.8. Senaryo tabanlı öğrenme

Senaryo tabanlı öğrenme, değişik senaryoların sınıf ortamında yapılandırmacı bir yaklaşımla bütünleştirilerek anlamlı öğrenmeler sağlamayı amaçlamaktadır. Senaryo tabanlı öğrenmede öğrenme sıkıcı ve karmaşık olmaktan çıkar, eğlenceli hale gelir. Senaryo tabanlı öğrenme ile probleme dayalı öğrenme birbirleriyle etkileşimlidir. Senaryo tabanlı öğrenme yaklaşımının en önemli özelliği etkileşim ve anlamlı problem çözüm yöntemleri sunmasıdır.

1.1.3. Öğrenme Alanı

“Benzer yapıdaki birden fazla ünite/temanın bir araya gelerek oluşturduğu bilgi bütününe öğrenme alanı denir” (<http://www.rehberlik.biz.tr/dosyalar/kpss/sosyal.bilgiler.ogretmenligi.alan.ogretimi.2.pdf>). MEB (2004a:96) öğrenme alanını *“birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapı”* olarak tanımlamıştır.

1.1.4. Ünite

TDK (2019) ünitenin tanımını *“öğretmenin gözetimi ve denetimi altında öğrencilere belirli bir süre içinde ve eğitim amaçlarına uygun olarak birtakım bilgi, beceri ve anlayışlar kazandırmayı öngören, belli bir konu ya da sorun çevresinde düzenlenmiş olup türlü etkinlikleri, öğrenme yaşantılarını ve değerlendirme çalışmalarını kapsayan ayrıntılı ders planıdır”* olarak tanımlamıştır.

1.1.5. Kazanım

MEB (2004a: 464) kazanımı *“öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencide görülmesi beklenen bilgi, beceri ve tutumlar”* olarak tanımlamaktadır.

1.1.6. Ders Saati

Bir dersin öğretimi için ayrılan 40 dakikalık zaman dilimidir.

1.1.7. Vizyon

Vizyon, uzun vadeli düşünme ve örgütsel değişmeyi başlatma ve başkaları ile öngörü oluşturma, okulu öngörülen görüş doğrultusunda geliştirecek fırsatları destekleme olarak da tanımlanabilir (Özdemir, 2000: 37).

1.1.8. Beceri

TDK (2019) beceriyi *“bir kimsenin bedensel ya da düşünsel bir çaba göstererek bir işi kolaylık ve ustalıkla yapabilmesi”* olarak tanımlamaktadır. MEB (2004a: 463) ise *“beceri öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir.”* olarak tanımlamaktadır.

1.1.9. Kavram

Fidan’a (1996: 189) göre kavramlar, ortak özellikleri olan nesne, olay, fikir ve davranışların oluşturduğu sınıflamaların soyut temsilcileridir. TDK (2017) ise *“Kavram; nesnelere ya da olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım; tek bir nesnenin ya da bir nesnelere sınıfının özünü belirleyen, birbirleriyle bağlantılı niteliklerin ya da özel belirtilerin bir sözcükte düşünülmüş olan birleşimi”* olarak tanımlanmaktadır.

1.1.10. Ara disiplin

Derslerle yaşam arasında bağlantı kurulan alanlardır (MEB, 2004b: 764).

1.1.11. Değer

Kızılcıkel ve Erjem’e (1994: 99) göre: *“Değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve yararını yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke ya da inançlara denir”*.

1.2. Milli Eğitim Şuraları ve Öğretim Programları ile İlgili Alınan Kararlar

Milli Eğitim Şuralarının eğitim politikalarına yön verdiği bilinmektedir. Şuralarda alınan tavsiye niteliğindeki kararların birçoğu zaman içerisinde uygulamaya geçirilmiş ve eğitim politikalarında önemli bir yer almıştır. Bu çalışmamızda her ne kadar ilköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarını incelemeyi amaçlamış olsak da Milli Eğitim Şuralarının eğitim politikaları üzerindeki etkisinden dolayı şura kararlarına da bakılmıştır. Bu bölümde Şuralardaki tüm gündem maddeleri ve alınan kararlar incelenmiş ancak sadece öğretim programları ile ilgili maddeler tartışılmış ve değerlendirmeye alınmıştır. Çalışmamızdaki bu bölümün Milli Eğitim Politikaları ve Şuralar ile ilgili bilimsel çalışmalara katkı sunacağı düşünülmektedir.

1.2.1. Milli Eğitim Şuralarının Tarihçesi

Cumhuriyetin İlk Dönemi Eğitim Kurumları (1921-1926)

a. Telif ve Tercüme Heyeti

Telif ve Tercüme Heyeti 25 Mart 1921 tarihinde yaptığı ilk toplantısındaki heyet çalışmalarında;

1. *“Ülkede ilkokulların en kolay usullerle yaygınlaştırılması*
2. *Ülke halkına, İslam inancının, benliğinin ve menşeinin öğretilmesi*
3. *Yüksek ilimlerin yapılması ve yaygınlaştırılmasına karar verilmiştir.”*

Bakanlık Merkezi Teşkilatı bünyesinde 1921’de kurulan Telif ve Tercüme Heyeti çalışmalarını 1926 yılına kadar sürdürmüş, 1926’da toplanan 3. Heyeti İlmiye Kararları sonucunda Telif ve Tercüme Heyeti, yerini Milli Talim ve Terbiye Dairesine bırakmıştır.

Heyet ilk toplantısında hatlar, imlalar, lisan ve Türk edebiyatı, Türk süsleme mimarisinin tarihi gelişimi hakkında bir eser teklifine karar vermiştir. Bu amaçla, köy okulları için taş basması ile hareketli bir İslam Dininin İnanç Esasları adlı kitabın yazdırılarak basılması uygun görülmüştür.

b. Maarif Kongreleri

I. Maarif Kongresi

Maarif Kongresi bir ölüm kalım savaşı sırasında Ankara’da öğretmenlerin bir araya getirilerek eğitimin amaçlarının tartışılması açısından önemlidir.

1921’de toplanan 1. Maarif Kongresinin gündemini “*istatistiki bilgiler, nüfusun unsurlara göre taksimi, mekteplerin miktarı ve dereceleri, mektep binaları, muallimlerin adedi, muallimlerin dereceleri, talebelerin adet ve dereceleri, öğrenci velilerinin işi, kız okulları ve miktarı ile dereceleri, inas mekatib-i taliyesine (orta derece) karşı halktaki değerlendirme, Meşrutiyetten beri memleketin maarifinde tedenni veya inkişaf suretiyle vaki olan tahavvül, mekatib-i hususiye ve ecnebiye, ziraat ve sanayi mekteplerinin hali, sıbyan mektepleri, evkaf-ı münderise (izi kalmamış vakıflar), maarifçe bunlardan edilecek istifade, mahalli maarifin inkişafı için düşünülen hususat, iktisadi malümat, mahalli istihsalat hakkında malümat, bu ihtisalatı mekteplerimize tanıtmak için yerli mütehassısların olup olmadığı, medeni, zirai, sanai nokta-i nazardan meselenin tetkiki ve hangileri inhitat etmek üzere olduğu, masarif-ı mecburenin mekteplerden gayri ne gibi yerlerde kullanıldığı, son beş sene zarfında bu kısım varidatın mekteplere geçen kısmı, hisse-i maarifin mahalline sarf edilip edilmediği” konuları oluşturmuştur (ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164441_heyeti_ilmiye_pdf).*

II. Maarif Kongresi

II. Maarif Kongresi Darülmualimin binasındaki konferans salonunda Maarif Vekili Hamdullah Suphi Tanrıöver’in başkanlığında yapılmıştır. Kongrede şu kararlar alınmıştır:

1. “Bakanlık tarafından halk mektepleri hakkında düzenlenen bir proje tartışılmış, bu projede, çocukları hayat içinde başarılı olacak bir kabiliyette yetiştirmek için bir programın hazırlanmasına ihtiyaç olduğu belirtilmiş ve dört sene olan ilköğrenimin beş seneye çıkarılması uygun görülmüştür”.
2. “O zamana kadar uygulanan ilköğretim programlarının uygulanabilir olmadığı, 6 senelik iptidai okullarında okutulan birçok derse ihtiyaç olmadığı, halk eğitimi için yüksek programların değil, halkın daha çok ihtiyaç duyduğu ve

istediği lisan, din ve hesap gibi derslerin okutulmasıyla yetinilmesini, halk eğitiminin ancak bu şekilde sağlanabileceği, köylü ve kentlilerin ihtiyaçlarının farklı olması sebebiyle ilkokul programlarının buna göre ayrı ayrı düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir”.

3. *“Projede yer alan meslek derslerinin ilkokullarda bütünüyle öğretilmesinin mümkün olmadığı, ancak sanat ve bir iş için kabiliyetlerin esas olduğu ve kız okullarının, kızların ev kadını olabilmeleri için gerekli pratik bilgilerin konulması gerektiği belirtilmiştir”.*

III. Maarif Kongresi

Maarif Kongresinin üçüncü toplantısında “Ortaöğretim” konusu ele alınmıştır. Kongrede alınan kararlara göre genel olarak eğitimin sadeleştirilmesi, uygulanabilir hale getirilmesi ve mahallileştirilmesi konularında görüş birliği sağlanmıştır.

c. Heyet-i İlmeye Çalışmaları

Heyet-i İlmeyeler yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin eğitim politikalarının belirlendiği, eğitim meselelerinin tanınmış eğitimcilerin fikir, düşünce ve tecrübelerinden yararlanarak tartışılıp karara bağlandığı ve belli bir uygulama gücü olan ilmi toplantılardır. Heyet-i İlmiye, Cumhuriyetin ilanından birkaç ay öncesinden başlamak üzere 1926 yılına kadar üç defa toplanmıştır.

I.Heyet-i İlmiye Çalışmaları

I.Heyet-i İlmiye; milli eğitim bakanın başkanlığında, müsteşar, bakanlık genel müdürleri, ilgili bakanlıkların temsilcileri, üniversite profesörleri, yüksekokul müdürleri çeşitli tür ve konuları görüşmek üzere 15 Temmuz-15 Ağustos 1923 tarihlerinde dönemin bakanı İsmail Safa Bey’in başkanlığında Ankara’da toplanmıştır. Görüşülen konulardan bazıları şunlardır: *“Milli Eğitim Yürütme Programı, Milli Hars, Üstün Değerde Müracaat Kitaplarının Dilimize Çevrilmesinde Takip Olunacak Esaslar, İstatistik Genel Müdürlüğu Teşkilatı, Milli Büyük Sözlük, Milli Müzik, Milli Dil ve Edebiyat, Milli Tarih Kitaplığı, Milli Hazine Evrakı, Milli Tarih ve Coğrafya Enstitüleri, Etnografya Müzesi, Milli Müze, Okul Müzesi, Ankara’da Yüksek Seviyede Dersler, İkokul Programlarında Değişiklikler,*

İlköğretimden Sonra Hayati Öğretim Programı, İlköğretim Kararnamesinin Değiştirilmesi Teklifi, Kız ve Erkek Öğretmen Okulları Tüzük ve Programları, Sultanilerde Teşkilat ve Öğretim Süresi ve Sultani Adının Değiştirilmesi, Lise İzcilik Esas Teşkilatı, Teftiş Kurulu Tüzük Teklifi, Eski Eserler Tüzüğü, İstanbul Kız ve Erkek Öğretmen Okullarında Orta Kısım Açılması, Galatasaray Lisesinin Teşkilat ve Programları, Yüksek Öğretmen Okulu Öğrencilerine Mesleki Bilgiler Verilmesi ve Din Eğitimi Esasları”.

II. Heyet-i İlmiye Çalışmaları

Ankara’da 1924 yılında yapılan toplantıda alınan kararlar şunlardır: “İlkokul öğretim süresinin 6 yıldan 5 yıla indirilmesi, ortaokul ve liselerin ayrı ayrı birer bölüm haline getirilmesi ve her ikisinin sürelerinin üçer yıl olarak tespit edilmesi, böylece orta öğretimin 7 yıldan 6 yıla indirilmesi, öğretmen okullarının öğretim sürelerinin 4 yıldan 5 yıla çıkarılması, kız liselerinin de erkek liseleri gibi tam sınıflı hale getirilmesi, ortaokul, lise ve öğretmen okulu programlarının genişletilerek sosyoloji derslerinin eklenmesi, ilkokul öğretim programlarının geliştirilmesi, ders kitaplarının yazdırılması”.

III. Heyet-i İlmiye Çalışmaları

27Aralık 1925 tarihinde Ankara’da yapılan toplantıda “Devlet ve il bütçelerinden Milli Eğitim Teşkilatına ayrılan ödeneklerin daha yararlı bir şekilde kullanılması, okullara kayıt için başvuran çocukların tümünün kabul edilmeleri için okul kapasitelerini arttırıcı önlemlerin alınması, liselerin yeniden düzenlenmesi ve belirli merkezlerde kuvvetli liseler açarak yavaş yavaş çoğaltılması, öğretmen okulları ile diğer meslek okullarının, belirli merkezlerde toplanması, güçlendirilmesi, gündüzlü ortaokullarda karma eğitimin uygulanması, stajyer öğretmenlere verilecek pedagojik formasyonun esaslarının tespiti, talim ve terbiye işleri ile meşgul olmak üzere bir ‘Talim ve Terbiye Dairesi’ kurulması” gibi önemli konular görüşülmüş ve gerekli kararlar alınmıştır.

“22 Mart 1926 tarihinde yayımlanan 789 sayılı “Milli Eğitim Teşkilatına Dair Kanun” ile Telif ve Tercüme Heyeti kaldırılarak yerine Dil Heyeti ve Milli Talim ve Terbiye Dairesi kurulmuştur” (MEB, 1996).

Milli Eğitim Şuraları (1939-2014)

1939'da düzenlenen 1. Milli Eğitim Şurasından 2014'te yapılan son şuraya kadar toplam 19 Milli Eğitim Şurası düzenlenmiştir.

Tarihsel gelişimine baktığımızda şuralar milli eğitim ile ilgili politikalar üreten bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Şuralarda, tavsiye niteliğinde kararlar alınmaktadır. Herhangi bir yaptırım gücü bulunmamaktadır.

1.2.2. Şuraları Hazırlayan Etkenler

Cumhuriyetin ilanından sonra Milli Mücadele döneminde elde edilen siyasal, kültürel ve ekonomik başarıların halka anlatılması ve benimsetilmesi gerekmektedir. Halkın bu değişimi kabullenmesi ve özümsemesi ise en iyi eğitim yoluyla olacağı için öğretmenlere önemli görevler düşmekteydi. Milli Mücadeleden çıkan halkın kalkınması için nitelikli insan gücüne, yapılan inkılapların tüm halka anlatılması ve benimsetilmesi öğretmenlere yani onların vereceği eğitime bağlıydı. Mustafa Kemal, vatanın ve milletin gerçek manada kurtuluşunu eğitimden ve bu eğitimi verecek öğretmenlerden geleceğini düşünmekteydi. Sakarya Savaşı'nın en zor şartlarında dahi, 1921 yılının Temmuz ayında cepheden Ankara'ya dönerek I. Maarif Kongresi'ni toplamış, o güne kadar izlenen geleneksel eğitim yöntemlerinin ülkenin geri kalmasında önemli bir etken olduğunu düşünmüştür. Kongrede bundan sonra Türk milletinin gelişimi için milli politikaları ve programları geliştirmenin önemini vurgulamıştır.

Cumhuriyet döneminde özellikle ilköğretime yönelik sınıf öğretmeni yetiştirme üzerinde durulmuştur. Çünkü halkın çoğu henüz okuma yazma bilmemekte, okuma yazma bilenlerin oran %10 bile değildir. Bu sorunun çözülmesi için yapılması gereken öncelikle öğretmenler yetiştirmek ve okuma yazma oranını arttırmaktır. Bu bağlamda ilk adım olarak öğretmen okulu sayısı 20'ye çıkarılmıştır. Ancak öğretmen sayısının yetersizliği ve söz konusu öğretmenlerin mesleğin gerektirdiği niteliklerden uzak olması büyük bir sorundur. Tüm bu sorunlara bir de halkın çoğunun köyde olması (yaklaşık %75) da eklenince durum daha zorlaşmaktadır.

Eğitimle ilgili politikalar üretecek bir kuruma ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitimde istenen hedeflere ulaşılamamakta, Milli Eğitim Bakanlığı sorunlara çözüm üretememekte, milletin

hak ettiği eğitim ortamını oluşturamamaktadır. Talim Terbiye Kurulu eğitime yön verecek bir kurum olmasına karşın tatmin edici kararlar alamamaktadır.

Milli Mücadele'den yorgun ve ekonomik olarak güçsüz olarak çıkmış devlet, en kısa zamanda, en az maliyetle ve kendi kaynaklarıyla kalkınma zorunluluğundadır. Türk eğitim sisteminin yapılandırılması için yabancı uzman ve kurulların çalışmalarından yeterli verim alınamamaktadır.

Tüm bu etmenler Milli Eğitim Şuralarını hazırlayan etmenlerdir.

1.2.3. 2004-2017 Yılları Arasında Yapılan Milli Eğitim Şuraları ve Öğretim Programları ile İlgili Alınan Kararlar

2004-2017 yılları arasında 2006, 2010 ve 2014'de olmak üzere 3 Milli Eğitim Şurası yapılmıştır. Şuralardaki gündem maddelerine ve alınan kararlara TTKB resmi internet sitesinden ulaşılmıştır (ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/icerik/328).

1.2.3.1. 17. Milli Eğitim Şurası (13-17 Kasım 2006)

17. Milli Eğitim Şurası 13-17 Kasım 2006 tarihleri arasında toplanmış ve aşağıdaki gündem maddeleri görüşülmüştür.

Gündem

Şura'da 2 gündem maddesi görüşülmüştür. Gündem maddeleri aşağıda belirtilmiştir.

1. *“Türk Milli Eğitim Sisteminde kademeler arasında geçişler, yönlendirme ve sınav sistemi”*

2. *“Küreselleşme ve Avrupa Birliği sürecinde Türk Eğitim Sistemi”*

Alınan kararlar

17. Milli Eğitim Şurasında 163 karar alınmıştır. Ancak çalışmamızda öğretim programları ile ilgili kararlara yer verilmiştir. Şura'da 6 madde öğretim programları ile ilgilidir. Bu maddeler aşağıda verilmiş ve tartışılmıştır.

Küreselleşme ve Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi

Bu gündem maddesi 3 alt başlık altında görüşülmüş ve 97 karar alınmıştır. Öğretim Programları ile ilgili 6 karar bulunmaktadır.

a. Yaşam Boyu Öğrenme

Yaşam Boyu Öğrenme alt başlığında 22 ve 24. maddeler öğretim programları ile ilgilidir.

22. *“İnsan hakları, demokrasi ve çevre bilinci oluşturma eğitimine önem verilmelidir.”*

24. *“Kamu İnternet Erişimi Projesi yaygınlaştırılmalıdır.”*

b. Eğitimde Hareketlilik

Eğitimde Hareketlilik alt başlığında 36. madde öğretim programı ile ilgilidir.

36. *“Sanal hareketlilikte teknoloji ve bilgi iletişimini sağlamak için, tüm okulların kendilerine ait web sitesi (Türkçe ve diğer yabancı resmi dillerde) hazırlanmalıdır.”*

c. Eğitimde Nitelik

Eğitimde Nitelik alt başlığında 84, 88 ve 96. maddeler öğretim programı ile ilgilidir.

84. *“e-öğrenme yaygınlaştırılmalı; internet üzerinden öğretim materyallerinin geliştirilmesi ve kullanılması eğitimin tüm paydaşları için özendirilmelidir.*

88. *Eğitim politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında kurumlar arası eş güdüm ve iş birliği sağlanmalı; bu yaklaşımda kısa vadeli politik ve ideolojik tutumlar yerine, ulusal ve evrensel temel değerler dikkate alınmalıdır.*

96. *Gençlerimizi, emek ve başarı olmadan şöhret olma ve para kazanmayı teşvik eden programlar ile şiddet ve cinsel içerikli programların da televizyonlarda yayınlanmaması konusunda kamuoyu oluşturularak, bu tür programların denetimlerinde daha hassas davranılmalıdır”.*

Alınan kararların öğretim programlarına yansımaya baktığımızda; Küreselleşme ve Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi bölümünün 22. maddesinde insan hakları, demokrasi ve çevre bilinci oluşturma eğitimine önem verilmesi, 24. maddesinde Kamu İnternet Erişimi Projesinin yaygınlaştırılması, 36. maddesinde sanal hareketlilikte teknoloji ve bilgi iletişimini sağlamak için, tüm okulların kendilerine ait web sitesi (Türkçe ve diğer yabancı resmi dillerde) hazırlanması kararı alınmıştır. Alınan bu kararların 2017 programına yeni giren eşitlik değeri ve dijital okuryazarlık, medya okuryazarlığı ve çevre okuryazarlığı becerilerine temel oluşturduğu düşünülmektedir. Ayrıca 84. maddede “e-öğrenme” yaygınlaştırılmalı; internet üzerinden öğretim materyallerinin geliştirilmesi ve kullanılması eğitimin tüm paydaşları için özendirilmeli kararı ile FATİH Projesi ve EBA Portalının temelleri atılmıştır. 96. maddede yer alan “Gençlerimizi, emek ve başarı olmadan şöhret olma ve para kazanmayı teşvik eden programlar ile şiddet ve cinsel içerikli programların da televizyonlarda yayınlanmaması konusunda kamuoyu oluşturularak, bu tür programların denetimlerinde daha hassas davranılmalı” kararı ile değerler eğitiminin önemine vurgu yapılmıştır. 88.madde olan “Eğitim politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında kurumlar arası eş güdüm ve iş birliği sağlanmalı; bu yaklaşımda kısa vadeli politik ve ideolojik tutumlar yerine, ulusal ve evrensel temel değerler dikkate alınmalıdır” kararı ile eğitim politikalarının nasıl oluşturulması ve nelere dikkat edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

17. Milli Eğitim Şurası daha önce yapılan şuralar içerisinde akademisyenlerin ve eğitim bilimleri uzmanlarının en yüksek oranda temsil edildikleri bir şura olmuştur. Bu nedenle alınan kararlar alanında uzman kişiler tarafından belirlendiği için milli eğitim sistemine katkıları olduğu düşünülmektedir.

1.2.3.2. 18. Milli Eğitim Şurası (01-05 Kasım 2010)

18. Milli Eğitim Şurası 01-05 Kasım 2010 tarihleri arasında toplanmış ve aşağıdaki gündem maddeleri görüşülmüştür.

Gündem

Şura’da 5 gündem maddesi görüşülmüştür. Gündem maddeleri aşağıda belirtilmiştir.

1. “*Öğretmenin yetiştirilmesi, istihdamı ve mesleki gelişimi*”
2. “*Eğitim ortamları, kurum kültürü ve okul liderliği*”

3. *“İlköğretim ve ortaöğretimin güçlendirilmesi, ortaöğretime erişimin sağlanması”*
4. *“Spor, sanat, beceri ve değerler eğitimi”*
5. *“Psikolojik danışma, rehberlik ve yönlendirme”*

Alınan kararlar

18. Milli Eğitim Şurasında 197 karar alınmıştır. Ancak çalışmamızda öğretim programları ile ilgili kararlara yer verilmiştir. Bu Şura’da 8 madde öğretim programları ile ilgilidir. Bu kararlar aşağıda verilmiş ve tartışılmıştır.

Öğretmenin Yetiştirilmesi, İstihdamı ve Mesleki Gelişimi

Öğretmenin Yetiştirilmesi, İstihdamı ve Mesleki Gelişimi başlığında 19 ve 28. maddeler öğretim programı ile ilgilidir.

19. *“Halen birçok özel ilköğretim okulunda olduğu gibi resmi ilköğretim okullarında da 1, 2 ve 3. sınıflarda uzmanlaşmış bir sınıf öğretmeni ile 4 ve 5. sınıflarda da branş öğretmenlerinin dersleri yürütmesi ve 2023 perspektifi çerçevesinde, temel eğitim birinci kademedeki her sınıf için sınıf öğretmenlerinin branşlaşmaları sağlanmalıdır”.*
28. *“Adalet Bakanlığına bağlı ceza infaz kurumlarındaki eğitim faaliyetleri Milli Eğitim Bakanlığı ile iş birliği yapılarak düzenlenmeli, eğitim fakültelerinde bu kurumların ihtiyaçlarına cevap verebilecek derslerin müfredata eklenmesi ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır”.*

Eğitim Ortamları, Kurum Kültürü Ve Okul Liderliği

Eğitim Ortamları, Kurum Kültürü ve Okul Liderliği başlığında 1, 2, 27 ve 36. maddeler öğretim programı ile ilgilidir.

1. *“Eğitim ortamları öğrencinin gelişim dönemi göz önünde bulundurularak öğrenme kuramları, güncel ve etkinliği bilimsel verilerle desteklenen yaklaşımlara göre hazırlanan programlar baz alınarak paydaşların iş birliği içinde çalışabilecekleri şekilde düzenlenmelidir”.*
2. *“Eğitim ortamlarını etkili olarak düzenlenmesinde psikoloji, biyoloji, ekoloji,*

mühendislik, mimarlık, teknoloji ve ekonomi gibi bilimlerden de yararlanılmalıdır”.

27. *“Okulda temel insani, ahlaki, sosyal, kültürel ve demokratik değerleri geliştirmeye dönük uygulamalara ağırlık verilmeli, demokratik bir okul kültürü ve sınıf atmosferi oluşturmak için öğretmen ve öğrencilerde kültürel farklılıklara karşı duyarlılık geliştirilmelidir”.*

36. *“Okulda katılımcı ve demokratik bir yönetim anlayışı geliştirilmeli, okul yönetiminde kurulların daha etkin hale gelmesi sağlanmalıdır”.*

İlköğretim ve Ortaöğretimin Güçlendirilmesi, Ortaöğretime Erişimin Sağlanması

İlköğretim ve Ortaöğretimin Güçlendirilmesi, Ortaöğretime Erişimin Sağlanması başlığında 27 ve 34. maddeler öğretim programı ile ilgilidir.

27. *“Ortaöğretim kurumlarında seçmeli olan demokrasi ve insan hakları dersi, ortak dersler arasına alınmalıdır”.*

34. *“Milli Eğitim Şurası Yönetmeliği değiştirilmeli ve şura katılımcılarının en az %25’i eşit sayıdaki kız ve erkek öğrencilerden oluşmalı ve öğrencilerin katılımı demokratik süreçle sağlanmalıdır”.*

Alınan kararların öğretim programlarına yansımalarına baktığımızda; “Öğretmenin yetiştirilmesi, istihdamı ve mesleki gelişimi bölümü 19. madde de ilköğretim okullarında 1, 2, 3. sınıflarda uzmanlaşmış bir sınıf öğretmeni ile 4 ve 5. sınıflarda da branş öğretmenlerin dersleri yürütmesi ve 2023 perspektifi çerçevesinde, temel eğitim birinci kademedeki her sınıf için sınıf öğretmenlerinin branşlaşmaları” kararı alınmıştır. 17. Milli Eğitim Şurasında da bu konu ile ilgili karar alınmıştır. Ancak halen günümüzde bu konu ile ilgili bir çalışma yapılmamıştır. 28. maddede Adalet Bakanlığına bağlı ceza infaz kurumlarındaki eğitim faaliyetleri Milli Eğitim Bakanlığı ile iş birliği yapılarak düzenlenmeli, eğitim fakültelerinde bu kurumların ihtiyaçlarına cevap verebilecek derslerin müfredata eklenmesi ile ilgili çalışmalar yapılması kararı alınmıştır. 2017 programına yeni alınan “eşitlik” değeri ile bu kararın ilgili olduğu düşünülmektedir. Anayasal hak olan “eğitim hakkı” her bireye eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak için bir güvencedir. Alınan bu kararlar her koşulda bireyin eşit derecede eğitim hakkından yararlanması hedeflenmiştir. Eğitim Ortamları, Kurum Kültürü Ve Okul Liderliği bölümü 1. maddede eğitim ortamları öğrencinin gelişim dönemi göz

önünde bulundurulurken öğrenme kuramları, güncel ve etkinliği bilimsel verilerle desteklenen yaklaşımlara göre hazırlanan programlar baz alınarak paydaşların iş birliği içinde çalışabilecekleri şekilde düzenlenmesi kararı alınmıştır. 2004 ve 2017 programları öğrenme kuram ve yaklaşımlarına göre karşılaştırıldığında herhangi bir değişikliğin olmadığı gözlemlenmiştir. Ancak ders kitaplarındaki konu etkinliklerinde güncel ve bilimsel verilerle desteklenen çalışmaların yer aldığı görülmüştür. 2. madde de eğitim ortamlarını etkili olarak düzenlenmesinde psikoloji, biyoloji, ekoloji, mühendislik, mimarlık, teknoloji ve ekonomi gibi bilimlerden de yararlanılmalıdır kararının FATİH Projesi ve EBA Portalı ile hayata geçirildiği görülmüştür. 2012 yılında akıllı tahta olarak ta bilinen FATİH Projesine geçiş ile birlikte derslerde teknoloji kullanılmaya başlanmış ve dijital okuryazarlık becerisi gerekli hale gelmiştir. Bunun üzerine 2017 programına dijital okuryazarlık becerisinin eklendiği düşünülmektedir. Şura kararlarına bakıldığında değerler eğitime önem verildiği görülmektedir. Spor, sanat, beceri ve değerler eğitimi bölümü ile değer eğitiminin önemi bir kez daha vurgulanmıştır. Bu şurada en dikkat çeken konulardan biri de demokrasi eğitimidir. Eğitim Ortamları, Kurum Kültürü ve Okul Liderliği bölümü 27 ve 36. maddeleri, İlköğretim Ve Ortaöğretimin Güçlendirilmesi, Ortaöğretime Erişimin Sağlanması bölümü 27 ve 34. maddesinde demokrasi vurgu yapılmış ve eğitim ortamlarının demokratik yaklaşımlarla şekillenmesi ve demokrasi bilincinin oluşması hedeflenmiştir.

1.2.3.3. 19. Milli Eğitim Şurası (02-06 Aralık 2014)

19. Milli Eğitim Şurası 02-06 Aralık 2014 tarihleri arasında toplanmış ve aşağıdaki gündem maddeleri görüşülmüştür.

Gündem

Şura'da 4 gündem maddesi görüşülmüştür. Gündem maddeleri aşağıda belirtilmiştir:

1. *“Öğretim programları ve haftalık ders çizelgeleri”*
2. *“Öğretmen niteliğinin artırılması”*
3. *“Eğitim yöneticilerinin niteliğinin artırılması”*
4. *“Okul güvenliği”*

Alınan Kararlar

19. Milli Eğitim Şurasında 131 karar alınmıştır. Ancak çalışmamızda öğretim programları ile ilgili kararlara yer verilmiştir. Bu Şura'da 3 madde öğretim programları ile ilgilidir. Bu maddeler aşağıda verilmiş ve tartışılmıştır.

Öğretim Programları ve Haftalık Ders Çizelgeleri

Bu gündem maddesi 4 alt başlık altında görüşülmüş ve 47 karar alınmıştır. Ancak 3 madde öğretim programları ile ilgilidir.

A. *Okul Öncesi Eğitim*

B. *İlkokul*

C. *Ortaokul*

D. *Lise*

İlkokul

İlkokul alt başlığında 6 ve 7. maddeler öğretim programı ile ilgilidir.

6. *“Gerekli yasal düzenleme yapılarak, Trafik Güvenliği ve İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi derslerinin haftalık ders çizelgesinden kaldırılması; Trafik Güvenliği dersi konularının Hayat Bilgisi dersi içinde; İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi konularının da Sosyal Bilgiler dersinde verilmesi”*

7. *“Fen Bilimleri” dersinin adının Fen Bilgisi olarak değiştirilmesi ve Fen Bilgisi dersi ile Sosyal Bilgiler derslerinin ilkokul 4. sınıftan itibaren programa eşit bir şekilde dağıtılması”*

Ortaokul

Ortaokul alt başlığında 7. madde öğretim programı ile ilgilidir.

7. *“Değerler eğitimine öğretim programlarında etkin bir şekilde sarmallık anlayışla yer verilmesi”*

Alınan kararların öğretim programlarına yansımalarına baktığımızda; “Öğretim Programları ve Haftalık Ders Çizelgeleri İlkokul bölümü 6. maddesinde gerekli yasal düzenleme yapılarak, Trafik Güvenliği ve İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi derslerinin haftalık ders çizelgesinden kaldırılması; Trafik Güvenliği dersi konularının Hayat Bilgisi dersi içinde; İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi konularının da Sosyal Bilgiler dersinde verilmesi” kararı alınmıştır. Ancak halen okullarda 2 ders saati İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi, 1 ders saati Trafik Güvenliği (Trafik ve İlk Yardım Eğitimi) dersi verilmektedir. Alınan bu kararın 2017 programı hazırlanırken dikkate alınmadığı görülmektedir. 8. maddede “Fen Bilimleri” dersinin adının “Fen Bilgisi” olarak değiştirilmesi ve Fen Bilgisi dersi ile Sosyal Bilgiler derslerinin ilkokul 4. sınıftan itibaren programa eşit bir şekilde dağıtılması kararı alınmıştır. 2017 programında Sosyal Bilgiler dersi haftalık 3 ders saati olarak planlanmıştır. Fen Bilimleri dersi de haftalık 3 ders saatidir. Bu kararın 2017 programında uygulandığı görülmektedir. Öğretim Programları ve Haftalık Ders Çizelgeleri Ortaokul bölümü 7. maddesinde değerler eğitimine öğretim programlarında etkin bir şekilde sarmallık anlayışla yer verilmesi kararı alınmıştır. Bu karar ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığı ve Hizmet Vakfı arasında "Değerler Eğitimi" verilmesine ilişkin 15.07.2014 tarihinde imzalanan 3 yıl süreli iş birliği protokolü kapsamında, Değerler Eğitimi, Hizmet Vakfı tarafından verilmekte ve 17.07.2017 tarihli ve 10828164 sayılı onay ile protokol 3 yıl süreli olarak uzatılmıştır.

17, 18 ve 19. Milli Eğitim Şuraları incelendiğinde alınan kararların tavsiye niteliğinde olması bağlayıcı olmaması sebebiyle kimi kararların uygulandığı kimi kararların ise dikkate alınmadığı gözlenmiştir. Genel itibariyle alınan çoğu kararın yıllar içerisinde uygulanmaya başlandığı görülmüştür.

2.BÖLÜM

2. BULGULAR

Bu bölümde 2004 ve 2017 yılı programlarında içerik; amaçlar, vizyon, anlayışlar, öğrenme alanları, üniteler, kazanımlar, ders saatleri, beceriler, kavramlar, değerler ve Atatürkçülük konularının yer alma durumları ve nasıl yer aldıkları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

2004 ve 2017 yıllarındaki programların genel amaçları

MEB (2004a: 95) Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Genel Amaçları şunlardır:

1. *“Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.*
2. *Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.*
3. *Atatürk İlke ve İnkılaplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.*
4. *Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.*
5. *Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.*
6. *Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.*
7. *Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.*
8. *Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik*

ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.

9. *Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.*
10. *Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.*
11. *Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.*
12. *Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetir.*
13. *Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.*
14. *Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.*
15. *İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.*
16. *Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.*
17. *İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir”.*

MEB (2017: 5) Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Genel Amaçları şunlardır:

1. *“Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, milli bilince sahip bir vatandaş olarak yetişmeleri,*
2. *Atatürk İlke ve İnkılaplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,*
3. *Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,*
4. *Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,*
5. *Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,*
6. *Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,*
7. *Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,*
8. *Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavramaları,*
9. *Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,*
10. *Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algulamaları,*
11. *Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini*

- kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,*
12. *Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlaki gözetmeleri,*
  13. *Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,*
  14. *Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşleri sürmeleri,*
  15. *İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,*
  16. *Milli, manevi değerleri temel alarak ve evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,*
  17. *İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri*
  18. *Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır”.*

2004 programında 17 genel amaç varken 2017 programında 18 genel amaç olduğu görülmektedir. 2017 programına yeni giren “Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları” amacı ile yine programa yeni giren “tasarruf” değeri birbiri ile örtüşmektedir.

2004 ve 2017 yıllarındaki programların vizyonu

MEB (2004: 43) Sosyal Bilgiler programının vizyonu: “21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş,

sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektedir".

2017 Sosyal Bilgiler programında vizyona yer verilmemiştir. Ancak programın 2018’de güncellenmiş halinde “Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları” ve “Öğretim Programlarının Perspektifi” başlığı altında programın vizyonunu ortaya koyan ifadeler bulunmaktadır.

2004 ve 2017 yıllarındaki programlarda anlayış

Tablo 2.1. 2004 ve 2017 programlarında anlayış

2004	2017
Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler	Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler
Yansıtıcı Düşünme Olarak Sosyal Bilgiler	Yansıtıcı Düşünme Olarak Sosyal Bilgiler

Tablo 2.1.’de görüldüğü gibi öğretim programlarının öğrenme-öğretme süreçleri incelendiğinde her iki öğretim programının da “Sosyal Bilimler olarak Sosyal Bilgiler” ve “Yansıtıcı Düşünme olarak Sosyal Bilgiler” anlayışının benimsendiği görülmektedir.

2004 ve 2017 yıllarındaki programlarda öğrenme alanları

Tablo 2.2. 2004 ve 2017 yıllarındaki 4. ve 5. sınıf programlarında öğrenme alanları

2004	2017
Birey ve Kimlik	Birey ve Toplum
Kültür ve Miras	Kültür ve Miras
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilim, Teknoloji ve Toplum
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	-
Güç, Yönetim ve Toplum	Etkin Vatandaşlık
Küresel Bağlantılar	Küresel Bağlantılar

Tablo 2.2.'de görüldüğü gibi 2004 programında 8 öğrenme alanı varken, 2017 programında 7 öğrenme alanının olduğu, 2004 programındaki “Birey ve Kimlik” öğrenme alanının adının 2017 programında “Birey ve Toplum” olarak değiştirildiği, “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” ve “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanlarının 2017 programında olmadığı, yerine “Etkin Vatandaşlık” adı altında yeni bir öğrenme alanı konulduğu görülmektedir.

Tablo 2.3. 2004 ve 2017 yıllarındaki 6. sınıf programlarında öğrenme alanları

2004	2017
Birey ve Toplum	Birey ve Toplum
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Kültür ve Miras	Kültür ve Miras
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Güç, Yönetim ve Toplum	Etkin Vatandaşlık
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilim, Teknoloji ve Toplum
Küresel Bağlantılar	Küresel Bağlantılar

Tablo 2.3.'de görüldüğü gibi her iki programda 7 öğrenme alanının olduğu, 2004 programındaki “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanlarının 2017 programında olmadığı, yerine “Etkin Vatandaşlık” adı altında yeni bir öğrenme alanı konulduğu görülmüştür.

Tablo 2.4. 2004 ve 2017 yıllarındaki 7. sınıf programlarında öğrenme alanları

2004	2017
Birey ve Toplum	Birey ve Toplum
Kültür ve Miras	Kültür ve Miras
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilim, Teknoloji ve Toplum
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	-
Güç, Yönetim ve Toplum	Etkin Vatandaşlık
Küresel Bağlantılar	Küresel Bağlantılar

Tablo 2.4.'de görüldüğü gibi 2004 programında 8 öğrenme alanı varken, 2017 programında 7 öğrenme alanının olduğu, 2004 programındaki “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” ve “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanlarının 2017 programında olmadığı, yerine “Etkin Vatandaşlık” adı altında yeni bir öğrenme alanı konulduğu görülmektedir.

2004 ve 2017 yıllarındaki programlarda üniteler

Tablo 2.5. 2004 ve 2017 yıllarındaki 4. sınıf programlarında üniteler

2004	2017
Herkesin Bir Kimliği Var	-
Geçmişimi Öğreniyorum	-
Yaşadığımız Yer	-
Üretimden Tüketime	-
İyi ki Var	-
Hep Birlikte	-
İnsanlar ve Yönetim	-
Uzaktaki Arkadaşlarım	-

Tablo 2.5’de görüldüğü gibi 2004 programında 8 ünite varken, 2017 programında ünitenin olmadığı görülmektedir. 2017 programında ünite yerine öğrenme alanlarının yazıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 2.6. 2004 ve 2017 yıllarındaki 5. sınıf programlarında üniteler

2004	2017
Haklarımı Öğreniyorum	-
Adım Adım Türkiye	-
Bölgemizi Tanıyalım	-
Ürettiklerimiz	-
Gerçekleşen Düşler	-
Toplum İçin Çalışanlar	-
Bir Ülke Bir Bayrak	-
Hepimizin Dünyası	-

Tablo 2.6.'da görüldüğü gibi 2004 programında 8 ünite varken, 2017 programında ünitenin olmadığı görülmektedir. 2017 programında ünite yerine öğrenme alanlarının yazıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 2.7. 2004 ve 2017 yıllarındaki 6. sınıf programlarında üniteler

2004	2017
Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	-
Yeryüzünde Yaşam	-
İpek Yolu'nda Türkler	-
Ülkemizin Kaynakları	-
Ülkemiz ve Dünya	-
Demokrasinin Serüveni	-
Elektronik Yüzyıl	-

Tablo 2.7.'de görüldüğü gibi 2004 programında 7 ünite varken, 2017 programında ünitenin olmadığı görülmektedir. 2017 programında ünite yerine öğrenme alanlarının yazıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 2.8. 2004 ve 2017 yıllarındaki 7. sınıf programlarında üniteler

2004	2017
İletişim ve İnsan İlişkileri	-
Ülkemizde Nüfus	-
Türk Tarihinde Yolculuk	-
Ekonomi ve Sosyal Hayat	-
Zaman İçinde Bilim	-
Bir Arada Olmak İçin	-
Yaşayan Demokrasi	-
Ülkeler Arası Köprüler	-

Tablo 2.8.'de görüldüğü gibi 2004 programında 8 ünite varken, 2017 programında ünitenin olmadığı görülmektedir. 2017 programında ünite yerine öğrenme alanlarının yazıldığı tespit edilmiştir.

2004 ve 2017 yıllarındaki programlarda kazanımlar

Tablo 2.9. 2004 ve 2017 yıllarındaki programlarda kazanımlar

Sınıf	2004	2017	2018
4	46	33	33
5	47	34	33
6	42	35	34
7	45	32	31
Toplam	180	134	131

Tablo 2.9.'da görüldüğü gibi 2004 programında 180 kazanım varken, 2017 programında 134 kazanım vardır. 2017 programında kazanımların yaklaşık olarak %26 oranında azaltıldığı görülmektedir. 2018 yılında yapılan düzenleme ile kazanım sayısı 131'e düşürülmüştür.

2004 ve 2017 yıllarındaki programlarda ders saatleri

Tablo 2.10. 2004 ve 2017 yıllarındaki programlarda ders saatleri

Sınıf	2004	2017
4	108	108
5	108	108
6	108	108
7	108	108

Tablo 2.10.'da görüldüğü gibi her iki programda 108 ders saati vardır. Ders saatlerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

2004 ve 2017 yıllarındaki programlarda beceriler

Tablo 2.11. 2004 ve 2017 yıllarındaki programlarda beceriler

2004	2017
Araştırma	Araştırma
Bilgi Teknolojilerini Kullanma	-
Değişim ve Sürekliliği Algılama	Değişim ve Sürekliliği Algılama
Eleştirel Düşünme	Eleştirel Düşünme
Girişimcilik	Girişimcilik
Gözlem	Gözlem
İletişim ve Empati (4-5. sınıf)	Empati
Karar Verme	Karar Verme
Mekânı Algılama	Mekânı Algılama
Problem Çözme	Problem Çözme
Sosyal Katılım	Sosyal Katılım
Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma	Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma
Yaratıcı Düşünme	-
Zaman ve Kronolojiyi Algılama	Zaman ve Kronolojiyi Algılama
	Kalıp Yargı ve Önyargıyı Fark Etme
	Kanıt Kullanma
	Konum Analizi
	Medya Okuryazarlığı
	Öz Denetim
	Politik Okuryazarlık
	Tablo, Grafik, Diyagram Çizme ve Yorumlama
	Yenilikçi Düşünme
	Çevre Okuryazarlığı
	Dijital Okuryazarlık
	Finansal Okuryazarlık
	Harita Okuryazarlığı
	Hukuk Okuryazarlığı (2018)
	İletişim
	İş Birliği
14	27

Tablo 2.11.'de görüldüğü gibi 2004 programında 14 beceri varken, 2017 programında 26 beceri olduğu görülmektedir. 2017 programında becerilerin yaklaşık olarak %86 oranında arttığı görülmektedir. 2004 programındaki 11 becerinin 2017 programında da olduğu, “İletişim ve Empati” becerisinin 2004 4 ve 5. sınıf programında beraber, 6 ve 7. sınıf programında ve 2017 programında ayrı ayrı ele alındığı, “Yaratıcı Düşünme” ve “Bilgi Teknolojilerini Kullanma” becerilerinin kaldırıldığı yerine 13 yeni becerinin programa dâhil

edildiği görülmüştür. 2018’de yapılan düzenleme ile “Hukuk Okuryazarlığı” becerisi de eklenerek sayı 27’ye çıkmıştır.

2004 ve 2017 yıllarındaki programlarda kavramlar

Tablo 2.12. 2004 ve 2017 yıllarındaki programlarında kavramlar

Sınıf	2004	2017
4	91	-
5	121	-
6	124	-
7	121	-
Toplam	457	-

Tablo 2.12.’de görüldüğü gibi 2004 programında sınıflar bazında 4. sınıflarda 91, 5. sınıflarda 121, 6. sınıflarda 124 ve 7. sınıflarda 121 kavram olmak üzere 457 kavram verildiği görülmüştür. 2017 programında kavramla ilgili bir bölüm ya da başlığa rastlanmamıştır.

2004 ve 2017 yıllarındaki programlarda değerler

Tablo 2.13. 2004 ve 2017 yıllarındaki 4-5. sınıf programlarında değerler

2004	2017
Adil Olma	Adalet
Aile Birliğine Önem Verme	Aile Birliğine Önem Verme
Bağımsızlık	Bağımsızlık
Bilimsellik	Bilimsellik
Çalışkanlık	Çalışkanlık
Dayanışma	Dayanışma
Duyarlılık	Duyarlılık
Dürüstlük	Dürüstlük
Estetik	Estetik
Hoşgörü	-
Misafirperverlik	-
Sağlıklı Olmaya Önem Verme	-
Saygı	Saygı
Sevgi	Sevgi
Sorumluluk	Sorumluluk
Temizlik	-
Vatanseverlik	Vatanseverlik
Yardımseverlik	Yardımseverlik
	Eşitlik
	Özgürlük
	Barış
	Tasarruf
18	18

Tablo 2.13.'de görüldüğü gibi her iki programda da 18 değer olduğu, 2004 programındaki 14 değer 2017 programında da yer aldığı, “hoşgörü, misafirperverlik, temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme” değerlerinin kaldırıldığı, “eşitlik, barış, tasarruf, özgürlük” değerlerinin eklendiği görülmüştür.

Tablo 2.14. 2004 ve 2017 yıllarındaki 6 ve 7. sınıf programlarında değerler

2004	2017
Adil Olma	Adalet
Aile Birliğine Önem Verme	Aile Birliğine Önem Verme
Bağımsızlık	Bağımsızlık
Barış	Barış
Bilimsellik	Bilimsellik
Çalışkanlık	Çalışkanlık
Özgürlük	Özgürlük
Dayanışma	Dayanışma
Duyarlılık	Duyarlılık
Dürüstlük	Dürüstlük
Estetik	Estetik
Hoşgörü	-
Misafirperverlik	-
Sağlıklı Olmaya Önem Verme	-
Saygı	Saygı
Sevgi	Sevgi
Sorumluluk	Sorumluluk
Temizlik	-
Vatanseverlik	Vatanseverlik
Yardımsaverlik	Yardımsaverlik
	Eşitlik
	Tasarruf
20	18

Tablo 2.14.'de görüldüğü gibi 2004 programında 20 değer olduğu, 2004 programındaki 16 değerın 2017 programında da yer aldığı, “hoşgörü, misafirperverlik, temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme” değerlerinin kaldırıldığı, “eşitlik, tasarruf” değerlerinin eklendiği görülmüştür.

2004 ve 2017 yıllarındaki programlarda ara disiplinler

Tablo 2.15.2004 ve 2017 yıllarındaki programlarda ara disiplinler

2004	2017
Afet Eğitimi	-
Girişimcilik	-
İnsan Hakları ve Vatandaşlık	-
Kariyer Bilinci Geliştirme	-
Özel Eğitim	-
Rehberlik ve Psikolojik Danışma	-
Sağlık Kültürü	-
Spor Kültürü ve Olimpik Eğitim	-

Tablo 2.15.'de görüldüğü gibi 2004 programında 8 ara disiplinin olduğu ancak 2017 programında ara disiplinin olmadığı görülmüştür.

2004 ve 2017 Programlarında Atatürkçülük Konuları

Tablo 2.16. 2004 ve 2017 yıllarındaki programlarda Atatürkçülük konuları

Sınıf	Öğrenme alanı	2004	2017
4	Kültür ve Miras	Milli Mücadelenin kazanılmasında ve Cumhuriyet'in ilanında Atatürk'ün rolünü fark eder.	-
5	Kültür ve Miras	Kanıt kullanarak Atatürk İnkılaplarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır.	-
5	Kültür ve Miras	Atatürk İnkılaplarıyla ilkelerini ilişkilendirir	-
5	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Kanıtlara dayanarak, Atatürk'ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir.	-
6	Birey ve Toplum	Atatürk'ün ülkemizde Sosyal Bilimlerin gelişmesi için yaptığı uygulamalara örnekler verir.	-
6	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk'ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder.	-
7	Birey ve Toplum	Atatürk'ün iletişime verdiği öneme kanıtlar gösterir.	-
7	Etkin Vatandaşlık	-	Atatürk'ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarını açıklar.
Toplam		7	1

Tablo 2.16.'da görüldüğü gibi 2004 programında yer alan Atatürkçülük ile ilgili 7 kazanımın 2017 programından çıkarıldığı, bunun yerine 2017 programına Atatürkçülükle ilgili 1 yeni kazanımın eklendiği görülmüştür.

2.1. 2004-2005 ve 2017-2018 Eğitim Öğretim Yıllarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının “Öğrenme Öğretme Yaklaşımı” Açısından Değerlendirilmesi

2004 ve 2017 öğretim programlarının anlayışları incelendiğinde her iki öğretim programının da “Sosyal Bilimler olarak Sosyal Bilgiler” ve “Yansıtıcı Düşünme olarak Sosyal Bilgiler” anlayışının benimsendiği tespit edilmiştir.

2.2. 2004-2005 ve 2017-2018 Eğitim Öğretim Yıllarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının “Öğrenme Alanı, Kazanım Sayısı ve Ders Saatleri” Açısından Değerlendirilmesi

Bu bölümde öğrenme alanı, kazanım sayısı ve ders saatleri sınıflar bazında ele alınmıştır. Kazanımın yanındaki parantez içindeki sayılar kazanım numaralarını ifade etmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programını 4. sınıf bazında karşılaştırdığımızda;

2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 4. sınıflarda 8 öğrenme alanının yer aldığı görülmektedir. Bunlar Birey ve Kimlik, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler, Güç, Yönetim ve Toplum, Küresel Bağlantılar olarak sıralanmıştır. 4. sınıflarda 8 öğrenme alanı 8 ünite şeklinde oluşturulmuştur. Bu üniteler sırasıyla Herkesin Bir Kimliği Var, Geçmişimi Öğreniyorum, Yaşadığımız Yer, Üretimden Tüketime, İyi ki Var, Hep Birlikte, İnsanlar ve Yönetim, Uzaktaki Arkadaşlarım olarak planlanmıştır. 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ünite olmadığı, yerine 7 öğrenme alanının adlarının yazıldığı tespit edilmiştir. 2017 programına; 2004 programındaki öğrenme alanlarından 6'sının aynı şekilde alındığı, bunların “Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Küresel Bağlantılar” olduğu 2004 programındaki “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” ve “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanlarının 2017 programında olmadığı, bu iki öğrenme alanının birleştirilerek yerine “Etkin Vatandaşlık” adı altında yeni bir öğrenme alanı konulduğu görülmektedir. Bu öğrenme alanı ile öğrencilerden çocuk olarak haklarının farkına varmaları, aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu almaları, okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikleri önermeleri ve ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklaması beklenmektedir.

2004 programında 46 kazanım varken, 2017 programında 34 kazanım olduğu, 2017 programında kazanımların yaklaşık olarak %26 oranında azaltıldığı görülmektedir. Öğrenme alanlarına göre kaldırılan kazanımlara bakıldığında 2004 programında “Birey ve Kimlik” olarak geçen, 2017 programında ise “Birey ve Toplum” olarak değiştirilen öğrenme alanında da yapılan değişiklikten anlaşılacağı üzere bireyin kendi duygu ve düşüncelerinin öneminden ziyade başkalarının yerine kendisini koymaları istenmiş yani empati becerisi üzerinde durulmuştur. “Kültür ve Miras” öğrenme alanında 2004 programında yer alan “Milli Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilanında Atatürk'ün rolünü fark eder” kazanımı (6), 2017 programında “Milli Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Milli Mücadele'nin önemini kavrar” kazanımı (4) olarak değiştirilmiştir. Atatürk'ün rolü ifadesi çıkarılarak Milli Mücadele kahramanları gibi genel bir ifade kullanılmıştır. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında 2004 programında yer alan şekil ve şemaların kullanımı ile ilgili kazanımlar (2,3), 2017 programında çıkarılmıştır. “Üretim, Dağıtım ve

Tüketim” öğrenme alanında 2004 programında yer alan “İhtiyaçlarla meslekleri ilişkilendirir” kazanımının (7), 2017 programında çıkarıldığı, “Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır” kazanımının (5) eklendiği yani 2017 programına yeni giren tasarruf değeri üzerinde durulduğu görülmüştür. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında 2004 programında yer alan “İnsanlığın kullandığı belli başlı zaman ölçme araçlarını ve belirleme yöntemlerini tanır” kazanımı (2), 2017 programında çıkarıldığı, “Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır” kazanımının (2) eklendiği görülmüştür. Burada Sosyal Bilimler olarak Sosyal Bilgiler ve Yansıtıcı Düşünme olarak Sosyal Bilgiler anlayışından hareketle öğrenciler araştırma yapmaya teşvik edilmiştir. “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanında 2004 programında yer alan “Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel-sosyal etkinlikler önerir” kazanımı (5) dışında sosyal örgüt, resmi kurum ve gruplarla ilgili kazanımlar (1,2,3,4) ile “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanında yer alan yerel yönetimlerle ilgili kazanımların (1,2,3,4) çıkarıldığı, yerine bu iki öğrenme alanının birleştirilerek 2017 programında “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanının oluşturulduğu, bu öğrenme alanında öğrencilerden çocuk olarak haklarının farkına varması, aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alması, okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel-sosyal etkinlikler önermesi, ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklaması istenmiştir (1,2,3,4). Bu öğrenme alanında 2017 programına yeni giren özgürlük değeri üzerinde durulduğu görülmektedir. “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında 2004 programında yer alan “Görsel materyallerden yararlanarak çeşitli toplumların günlük yaşamlarına ilişkin çıkarımlarda bulunur” kazanımı (2) ile “Toplumlar arasında ortak kullanan özel günlere örnekler verir” kazanımının (4) 2017 programında çıkarıldığı, “Türkiye’nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar” kazanımı (2) ile “Farklı kültürlerle saygı gösterir” kazanımının (4) eklendiği görülmüştür.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programını 5.sınıf bazında karşılaştırdığımızda;

2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 5. sınıflarda 8 öğrenme alanının yer aldığı görülmektedir. Bunlar Birey ve Kimlik, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler, Güç, Yönetim ve Toplum, Küresel Bağlantılar olarak sıralanmıştır. 5. sınıflarda 8 öğrenme alanı 8 ünite şeklinde oluşturulmuştur. Bu üniteler sırasıyla Haklarımı Öğreniyorum, Adım Adım Türkiye, Bölgemizi Tanıyalım, Ürettiklerimiz, Gerçekleşen Düşler, Toplum İçin

Çalışanlar, Bir Ülke Bir Bayrak, Hepimizin Dünyası olarak planlanmıştır. 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ünite olmadığı, yerine 7 öğrenme alanının adlarının yazıldığı tespit edilmiştir. 2017 öğretim programına; 2004 programındaki öğrenme alanlarından 6'sının aynı şekilde alındığı, bunların “Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Küresel Bağlantılar” olduğu, 2004 programındaki “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” ve “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanlarının 2017 programında olmadığı, bu iki öğrenme alanının birleştirilerek yerine “Etkin Vatandaşlık” adı altında yeni bir öğrenme alanı konulduğu görülmektedir. Bu öğrenme alanı ile öğrencilerden çevresindeki toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirmeleri, yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklamaları, temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklamaları, Bayrak ve İstiklal Marşı gibi milli egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer vermesi beklenmektedir.

2004 programında 47 kazanım varken, 2017 programında 33 kazanım olduğu, 2017 programında kazanımların yaklaşık olarak %30 oranında azaltıldığı görülmektedir. Öğrenme alanlarına göre kaldırılan kazanımlara bakıldığında 2004 programında “Birey ve Kimlik” olarak geçen, 2017 programında ise “Birey ve Toplum” olarak değiştirilen öğrenme alanında adında da yapılan değişiklikten anlaşılacağı üzere bireyin kendi duygu ve düşüncelerinin öneminden ziyade başkalarının yerine kendisini koymaları istenmiş yani empati becerisi üzerinde durulmuştur. 2017 programına yeni giren “Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder” kazanımı ile sosyal katılım becerisinin kazandırılması amaçlanmaktadır. “Kültür ve Miras” öğrenme alanında 2004 programında yer alan “Kanıtlar kullanarak Atatürk inkılaplarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır” kazanımı (5) ile “Atatürk inkılaplarıyla ilkelerini ilişkilendirir” kazanımı (6) 2017 programında çıkarılmış yerine “Somut kalıntılarında yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine katkılarını fark eder” kazanımı (1) ile “Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihi gelişimini değerlendirir” kazanımı (5) eklenmiştir. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında 2004 programında yer alan 7 kazanım birleştirilerek, 2017 programında 5 kazanımda ifade edilmiştir. “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında 2004 programında yer alan “Ekonomideki insan etkisini fark eder.” kazanımı (5) ile “Üretime katkıda bulunma konusunda görüş oluşturur” kazanımının (6), 2017 programında çıkarıldığı, “Kullandığı temel ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz eder.” kazanımı (3) ile “Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır”

kazanımının (5) eklendiği görülmüştür. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında 2004 programında yer alan “Buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir” kazanımı (1), “Kanıtlara dayanarak, Atatürk’ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir” kazanımı (4) ile “Bilim ve teknoloji ile ilgili, düzeyine uygun süreli yayınları tanır ve izler” kazanımı (5) 2017 programında çıkarıldığı, “Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular” kazanımının (1) eklendiği görülmüştür. “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanında 2004 programında yer alan “Toplumun temel ihtiyaçlarıyla bu ihtiyaçlara hizmet eden kurumları ilişkilendirir” kazanımı (1) dışında sosyal örgüt, resmi kurum ve gruplarla ilgili kazanımlar (2,3,4,5) ile “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanında yer alan “Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder” kazanımı (1), “Merkezi yönetim birimlerini tanıyarak bu birimleri temel görevleriyle ilişkilendirir” kazanımı (3) ile “Demokratik yönetim birimlerindeki yetki ile ulusal egemenlik arasındaki ilişkiyi açıklar” kazanımının (4) çıkarıldığı, yerine bu iki öğrenme alanının birleştirilerek 2017 programında “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanının oluşturulduğu, bu öğrenme alanında 2004 programında da bulunan çevresindeki toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirmesi, yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklamaları, Bayrak ve İstiklal Marşı gibi milli egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer vermeleri istenmiştir. “Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar” kazanımı (3) ise 2017 programına yeni girmiştir. Bu kazanım ile temel haklardan katılım ve düşünce özgürlüğü hakkı üzerinde durulması istenmiştir. “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında 2004 programında yer alan “Dünya çocuklarının ortak yönlerini ve ilgi alanlarını fark eder” kazanımı (1) ile “Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder” kazanımının (5) 2017 programında çıkarıldığı görülmüştür.

“Birey ve Toplum” öğrenme alanında 2017 programına yeni giren “Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder” kazanımı ile yine etkin vatandaşlık vurgusu yapılmıştır. Bu kazanımın verilmesi ile ilgili ders kitabı incelendiğinde öğrencilerin resmi kurumlara tüm dilek ve şikâyetlerini dilekçe aracılığıyla yapmaları gerektiği üzerinde durulduğu görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersi günlük hayatla ilişkilendirilerek işlevsellik kazandırılmıştır.

“Kültür ve Miras” öğrenme alanında 2004 programında bulunan “Kanıt kullanarak Atatürk inkılaplarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır” kazanımı (5) ile “Atatürk inkılaplarıyla ilkelerini ilişkilendirir” kazanımının (6) kaldırıldığı, yerine 2017

programına yeni giren “Somut kalıntılardan yola çıkarak kadim uygarlıkların insanlık tarihine katkılarını fark eder” kazanımının (1) eklendiği görülmüştür. Milli Mücadele’nin kazanılmasından sonra siyasi, ekonomik, toplumsal, hukuki ve eğitim alanlarında inkılap yaparak Türk toplumunun ihtiyaçlarından ve dünyadaki bilimsel gelişmelerden yola çıkarak ülkemizde sosyal, kültürel ve ekonomik yaşam başta olmak üzere birçok yenilik gerçekleştiren Mustafa Kemal Atatürk’ün öğretim programından çıkarılmasının büyük bir hata olduğu düşünülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kurucu Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk’ün ve onun gösterdiği yoldan ilerlemenin Türkiye Cumhuriyeti’nin bekası açısından hayati önem taşıdığı gelecek nesillere anlatılmalıdır. Bu önemli kazanımların yerine getirilen “Somut kalıntılardan yola çıkarak kadim uygarlıkların insanlık tarihine katkılarını fark eder” kazanımının (1) ders kitaplarında verilmesine bakıldığında “Tarihe Yolculuk” konusu adı altında Mezopotamya Uygarlıkları (Sümerler, Babiller, Asurlar) ve Anadolu Uygarlıklarından (Frigler, Hititler, Lidyalılar, İyonlar, Urartular) bahsedildiği görülmektedir. Bu konunun 5.sınıf seviyesine uygun olmadığı, çıkarılan Atatürk ilke ve inkılaplarının yerini doldurmadığı ve örtüşmediği düşünülmektedir.

“Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında 2004 programında yer alan “Buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir” kazanımı (1), “Kanıtlara dayanarak, Atatürk’ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir” kazanımı (4) ile “Bilim ve teknoloji ile ilgili, düzeyine uygun süreli yayınları tanır ve izler” kazanımı (5) 2017 programından çıkarıldığı, “Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular” kazanımı (1) ile “Sanal ortamı güvenli kullanmaya önem gösterir” kazanımının (2) eklendiği görülmüştür. Eklenen bu kazanımla gelişen teknolojiye bağlı olarak özellikle sosyal medyanın öğrenciler arasında da yaygın olarak kullanıldığı düşünülerek sanal ortamların yanıltıcılığı ve olası tehlikeleri konusunda farkındalık sağlama amaçlanmıştır. Bu kazanımın programa alınmasının yerinde olduğu düşünülmektedir. Programa yeni giren dijital okuryazarlık, medya okuryazarlığı, yenilikçi düşünme becerileri ile “Bilim ve teknoloji ile ilgili, düzeyine uygun süreli yayınları tanır ve izler” kazanımının kaldırılmasının ise tezatlık oluşturduğu düşünülmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programını 6.sınıf bazında karşılaştırdığımızda;

2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 6. sınıflarda 7 öğrenme alanının yer aldığı görülmektedir. Bunlar Birey ve Toplum, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Küresel Bağlantılar, Kültür ve Miras, Güç, Yönetim ve Toplum, Bilim, Teknoloji

ve Toplum olarak sıralanmıştır. 6. sınıflarda 7 öğrenme alanı 7 ünite şeklinde oluşturulmuştur. Bu üniteler sırasıyla Sosyal Bilgiler Öğreniyorum, Yeryüzünde Yaşam, Ülkemizin Kaynakları, Ülkemiz ve Dünya, İpek Yolunda Türkler, Demokrasinin Serüveni, Elektronik Yüzyıl olarak planlanmıştır. 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ünite olmadığı, yerine 7 öğrenme alanının adlarının yazıldığı tespit edilmiştir. 2017 programına; 2004 programındaki öğrenme alanlarından 6'sının aynı şekilde alındığı, bunların "Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Küresel Bağlantılar" olduğu, 2004 programındaki "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanının 2017 programında olmadığı, bu öğrenme alanının yerine "Etkin Vatandaşlık" adı altında yeni bir öğrenme alanı konulduğu görülmektedir. Bu öğrenme alanı ile öğrencilerden demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırmaları, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklamaları, yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları değerlendirmeleri, toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklamaları, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklamaları, Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kiçin verilen değeri fark etmeleri beklenmektedir.

2004 programında 42 kazanım varken, 2017 programında 35 kazanım olduğu, 2017 programında kazanımların yaklaşık olarak %17 oranında azaltıldığı görülmektedir. Öğrenme alanlarına göre kaldırılan kazanımlara bakıldığında 2004 programında "Birey ve Toplum" öğrenme alanında "Yakın çevresindeki bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu fark eder" kazanımı (1), "Olgu ve görüşü ayırt eder" kazanımı (2), "Olgu-kavram-genelleme zinciri oluşturur" kazanımı (3), "Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar" kazanımı (4), "Sosyal bilgilerin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak gelişimine katkısını fark eder" kazanımı (6), "Atatürk'ün ülkemizdeki sosyal bilimlerin geliştirilmesi için yaptığı uygulamalara örnekler verir" kazanımı (7) kaldırılarak yerine "Sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimini inceler" kazanımı (1), "Bireyin gelişiminde ve toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal, kültürel ve tarihi bağların etkisini analiz eder" kazanımı (2), "Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklı cinsiyet, sosyo-ekonomik ve kültürel gruplara karşı ön yargıları sorgular" kazanımı (3) ile "Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır" kazanımı (4) eklenmiştir. "Kültür ve Miras" öğrenme alanında 2004 programında yer alan "Günümüz Türk Silahlı Kuvvetleri'ni ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek, Türk Silahlı

Kuvvetlerin önemini ve görevlerini kavrar” kazanımı (3) ile “Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir” kazanımı (7) kaldırılmıştır. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında 2004 programında yer alan “Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur” kazanımı (4) ile “Anadolu’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile siyasal ve sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder” kazanımı (5) kaldırılarak yerine 2017 programında “Türkiye’nin temel beşeri coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir” kazanımı eklenmiştir. 2004 programındaki “Anadolu’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile siyasal ve sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder” kazanımı (5), 2017 programında 5. sınıf kazanımı olarak alınmıştır. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında 2004 programında yer alan “Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder” kazanımı (3) ile “Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk’ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder” kazanımı (5) kaldırılarak yerine 2017 programında “Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar” kazanımı (3) eklenmiştir. Bu kazanım 2004 programında “Birey ve Toplum” öğrenme alanında iken 2017 programında “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanına alınmıştır. “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında 2004 programında yer alan “Ekonominin gelişmesine katkısı olan kurum ve kuruluşları tanıır” kazanımı (4) kaldırılmıştır. “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanında 2004 programında yer alan “Değişik dönem ve kültürlerde demokratik yönetim anlayışının tarihsel gelişimini tartışır” kazanımı (2) ile “Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder” kazanımı (4) kaldırılarak yerine 2017 programında yeni oluşturulan “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında “Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklar” kazanımı (2), “Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları değerlendirir” kazanımı (3) ile “Toplumsal hayatımızdaki demokrasinin önemini açıklar” kazanımı (4) eklenmiştir. “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında 2004 programında yer alan “Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunulur” kazanımı (1) ile “Ülkemizin diğer ülkeler ile doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve iş birliği içinde olmasının önemini fark eder” kazanımı (4) kaldırılarak yerine “Türkiye’nin çeşitli özelliklerini bağlı olarak üstlendiği uluslararası rolleri analiz eder” kazanımı (1) ile “Uluslararası popüler kültürün, kültürümüz üzerindeki etkisini sorgular” kazanımı (4) eklenmiştir.

2017 programına yeni eklenen “Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır” kazanımının (4) ders kitaplarında işlenişine baktığımızda Peygamber Efendimizin “İnsanların hayırlısı, insanlara faydalı olandır” hadisine yer verildiği görülmektedir. Aynı zamanda bu kazanımla ilgili ders kitabında “Önerim Var” bölümünde “<https://selcukludegerlereregitiimi.com>” internet adresi, “Sol Ayağım” adlı roman ve “Bitirim Karınca” adlı film isimlerine de yer verilmiştir. 2017 öğretim programında kazanımların farklı bakış açılarıyla ele alındığı ve kazandırılmaya çalışıldığı-manevi ve kültürel açıdan- görülmektedir.

2004 programında “Birey ve Toplum” öğrenme alanında bulunan “Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar” kazanımı (4), 2017 programında “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanına alınmıştır. Bu kazanımın Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanıyla daha ilgili olduğu ve yapılan bu değişikliğin yerinde olduğu düşünülmektedir.

2004 programında “Birey ve Toplum” öğrenme alanında “Atatürk’ün ülkemizdeki sosyal bilimlerin geliştirilmesi için yaptığı uygulamalara örnekler verir” kazanımı (7), “Kültür ve Miras” öğrenme alanında “Günümüz Türk Silahlı Kuvvetleri’ni ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek, Türk Silahlı Kuvvetlerin önemini ve görevlerini kavrar” kazanımı (3) ile “Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir” kazanımı (7), “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında “Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk’ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder” kazanımının (5) 2017 programından çıkarılması ile milli kültürümüzün ve değerlerimizin gelecek nesillere aktarılmasının önüne geçildiği düşünülmektedir. Bunun yanında Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında ders kitabında “Şanlı Direniş” metni ile 15 Temmuz vurgusu yapılmış ve o gece yaşananlar anlatılmıştır. Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve onun yaptığı inkılaplarda 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü de bu ülkenin ortak değerleridir. Her ikisinde gelecek nesillere aktarılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

2017 programında ders kitaplarında Küresel Bağlantılar öğrenme alanında Haberler bölümünde “Soçi’de Üçlü Kritik Zirve”, İslam İş Birliği Teşkilatından (İİT) Tarihi Kudüs Kararı”, “Dünya Barışı Denilince Türk Askerinin Kapısı Çalınıyor”, “Türkiye’nin Yardımları Somali’ye Ulaştı”, “Namazgâh Cami’si Balkanlar’ın En Büyük Camisi Olacak” başlıklı haberler yer almaktadır. Ders kitaplarında Haberler bölümü ile güncel olaylar ve haberler ele alınmış ve “Lider Türkiye” vurgusu yapılarak Türkiye’nin dini, kültürel ve askeri alanlarda

yaptığı çalışmalara yer verilmiştir. Ancak 2004 programında yer alan “Kültür ve Miras” öğrenme alanında “Günümüz Türk Silahlı Kuvvetleri’ni ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek, Türk Silahlı Kuvvetlerin önemini ve görevlerini kavrar” kazanımının (3) kaldırılmasının 2017 programında verilmek istenen Lider Türkiye vurgusuyla tezatlık oluşturduğu düşünülmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programını 7. sınıf bazında karşılaştırdığımızda;

2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 7. sınıflarda 8 öğrenme alanının yer aldığı görülmektedir. Bunlar Birey ve Toplum, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Kültür ve Miras, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler, Güç, Yönetim ve Toplum, Küresel Bağlantılar olarak sıralanmıştır. 7 sınıflarda 8 öğrenme alanı 8 ünite şeklinde oluşturulmuştur. Bu üniteler sırasıyla İletişim ve İnsan İlişkileri, Ülkemizde Nüfus, Türk Tarihinde Yolculuk, Ekonomi ve Sosyal Hayat, Zaman İçinde Bilim, Bir Arada Olmak İçin, Yaşayan Demokrasi, Ülkeler Arası Köprüler olarak planlanmıştır. 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programında ünite olmadığı, yerine 7 öğrenme alanının adlarının yazıldığı tespit edilmiştir. 2017 programına; 2004 programındaki öğrenme alanlarından 6’sının aynı şekilde alındığı, bunların “Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Küresel Bağlantılar” olduğu, 2004 programındaki “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” ile “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanlarının 2017 programında olmadığı, bu öğrenme alanlarının yerine “Etkin Vatandaşlık” adı altında yeni bir öğrenme alanının oluşturulduğu görülmektedir. Bu öğrenme alanı ile öğrencilerden, demokrasiyi ve demokrasinin gelişim evrelerini açıklamaları, Atatürk’ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarını açıklamaları, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin temel niteliklerini toplumsal hayattaki uygulamalarla ilişkilendirmeleri, demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz etmeleri, bir yaşam biçimi olarak demokratik tutumu benimsemeleri beklenmektedir.

2004 programında 45 kazanım varken, 2017 programında 32 kazanım olduğu, 2017 programında kazanımların yaklaşık olarak %29 oranında azaltıldığı görülmektedir. Öğrenme alanlarına göre kaldırılan kazanımlara bakıldığında 2004 programında “Birey ve Toplum” öğrenme alanında “Atatürk’ün iletişime verdiği öneme kanıtlar gösterir” kazanımı (6)

kaldırılmıştır. “Kültür ve Miras” öğrenme alanında “Türkiye Selçukluları döneminde Türklerin siyasal mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu’nun Türkleşme sürecine katkılarını değerlendirir” kazanımı (1), “Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir” kazanımı (4) ile “Seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örneklendirir” kazanımı (7) kaldırılmıştır. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında “Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ile devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını ilişkilendirir” kazanımı (4) kaldırılmıştır. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında “İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkılarına örnekler verir” kazanımı (1) kaldırılmıştır. “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında “Kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişmesindeki önemine tarihten ve günümüzden örnekler verir” kazanımı (2) kaldırılarak yerine 2017 programına “Vakıfların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine tarihten ve günümüzden örnekler verir” kazanımı (3) ile “Dijital teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim alanında meydana getirdiği değişimleri analiz eder” kazanımı (6) eklenmiştir. “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanında “Grup ve kurumları; değer, güven, bağ, aidiyet, dayanışma ve iş birliği çerçevesinde değerlendirir” kazanımı (1), “Bulunduğu grup, kurum ve sosyal örgütlerdeki karar verme süreçlerine katılmanın önemini gerekçeleriyle açıklar” kazanımı (2), “Farklı liderlik anlayışlarına ilişkin örnekleri inceleyerek, demokratik liderlik özelliklerine ilişkin görüş oluşturur” kazanımı (3) ile “Çocuk haklarını korumakla yükümlü kurum ve sosyal örgütlerin sorumluluklarını analiz eder” kazanımı (4) kaldırılmış, “Vakıfların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine tarihten ve günümüzden örnekler verir” kazanımı (5) ise 2017 programında “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı kazanımı olarak yer almıştır. “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanında “Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin yönetim yapısını yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder” kazanımı (3) ile “Siyasi partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır” kazanımı (4) kaldırılarak yerine 2017 programında yeni oluşturulan “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanına “Atatürk’ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarını açıklar” kazanımı (2) eklenmiştir. “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında “20. yüzyılın başında Osmanlı Devleti ve Avrupa ülkelerinin siyasi ve ekonomik yapısıyla I. Dünya Savaşı’nın sebep ve sonuçlarını ilişkilendirir” kazanımı (1), “Küresel sorunlarla uluslararası kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin kuruluş amaçlarını ilişkilendirir” kazanımı (2), “Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde vatandaş olarak sorumluluğunu fark eder” kazanımı (3), “Devlet

yöneticileri, bilim insanı, düşünür, sanatçı ve sporcuların küresel barışa katkılarına örnekler verir” kazanımı (4), “Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin ve doğal varlıkların ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır” kazanımı (5) ile “Tarihi çevrelerin karşılaştığı sorunların çözümüne yönelik fikir üretir” kazanımı (6) kaldırılarak yerine 2017 programına “Türkiye’nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir” kazanımı (1), “Türkiye’nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanır” kazanımı (2), “Çeşitli kültürlerle yönelik sahip olduğu kalıp yargıları sorgular” kazanımı (3), “Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir” kazanımı (4) eklenmiştir.

2004 programından kaldırılan “Birey ve Toplum” öğrenme alanında “Atatürk’ün iletişime verdiği öneme kanıtlar gösterir” kazanımı, 2004 programında ders kitaplarında “Mustafa Kemal ve İletişim” konulu metin ile kazandırılmaya çalışılmıştır. Metinde Kurtuluş Savaşı sırasında Milli Mücadele’nin sesini dünyaya duyurmak, yanlış haberlerin kıskacında bulunan halkına doğru bilgi verebilmek için bir haber ajansının kurulmasının ihtiyaç olduğu ve bunun üzerine Mustafa Kemal’in ilk olarak Sivas’ta İrade-i Milliye (14 Eylül 1919) gazetesinin, hemen sonra Hâkimiyet-i Milliye (10 Ocak 1920) gazetesinin kurulmasına öncülük ettiği ve Yeni Gün gazetesi sahibi Yunus Nadi Abalıoğlu ile gazeteci yazar Halide Edip Adıvar’ın 31 Mart 1920’de yaptıkları görüşmede Anadolu Ajansı’nın kurulmasına karar verdiklerinden bahsetmektedir. Ölüm kalım savaşı veren bir milletin lideri olan Mustafa Kemal’in Kurtuluş Savaşı sırasında askeri mücadelenin yanı sıra iletişim kaynaklarının gerekliliği, aynı zamanda doğru ve etkili kullanmanın ne derece önemli olduğu da bu metinle anlatılmıştır. Mustafa Kemal’in halkı için yaptığı mücadele sadece askeri açıdan ele alınmamalı, sosyal, kültürel, ekonomik ve eğitim alanlarında da etkin bir mücadele verdiği unutulmamalıdır.

2017 programında “Kültür ve Miras” öğrenme alanında “Osmanlı Devleti’nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder” kazanımında (2) gaza ve cihat anlayışı, istimalet politikası, millet sistemi üzerinde durulması istenmiştir. Cihat kavramı, ders kitaplarında “Kültür ve Miras” öğrenme alanında Beylikten Cihan Devletine adlı konuda Osmanlı Devleti ile Bizans Devleti arasında topraklarını genişletmek için yapılan mücadele anlamında kullanılmıştır. Türk Dil Kurumu’na göre ise cihadın sözlük anlamı din uğruna yapılan savaş olarak tanımlanmaktadır. Ders kitabında konu içerisinde kullanılan cihat kelimesinin kelime anlamına bakılarak doğru kullanılmadığı düşünülmektedir.

2004 programından kaldırılan “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında “Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ile devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını ilişkilendirir” kazanımı 2004 ders kitaplarında Yasalar Haklarımızı Koruyor adlı konuda “Haydi Kızlar Okula” ve “Eğitime %100 Destek” kampanyalarından bahsedilerek kız çocuklarının okullaşması konusunda farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır. MEB verilerine göre 2017-2018 Eğitim Öğretim Yılında kız çocuklarının ilköğretimde okullaşma oranı %96,2 olarak açıklanmıştır. Bu olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Ancak bahsedilen bu kazanımın 2017 programından çıkarılmasının elde edilen bu başarıya gölge düşürdüğü ve topluma kazandırılan bu farkındalığın zedeleneceği düşünülmektedir.

2004 programından kaldırılan “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında “İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkılarına örnekler verir” kazanımı 2004 ders kitaplarında Teknoloji ve Uygarlık adlı konuda tekerlek, ateş ve mürekkebin icadıyla gelişen insanlık tarihinden bahsedilmektedir. İnsanın var olduğu andan itibaren hayatını devam ettirecek ve kolaylaştıracak olan araç-gereçleri icat etme gerekliliği her zaman olmuştur. Günümüzde gelişen teknoloji ile özellikle robotik kodlamanın öne çıktığı bu çağda da öğrenciler bilimsel araştırma ve buluşlara ilgi göstermektedir. İnsanoğlunun ilkel çağlarda yaptıkları icatların insanların hayatlarını nasıl değiştirdiğini ve yeni nesillere yapacakları icatlarla insanlık tarihine katkı sağlayacaklarını göstermek için kaldırılan bu kazanımın önemli olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra 2017 ders kitaplarında cumhuriyetin ilanından sonra Mustafa Kemal Atatürk’ün çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmayı hedeflediği, özgür düşünemeyen bireylerin bilimsel gelişmeleri takip etmesinin mümkün olamayacağı vurgulanmıştır. Düşünce özgürlüğü Anayasa’nın 25. maddesi Düşünce ve Kanaat Hürriyeti, 26. maddesi İfade Hürriyeti, 27. maddesi Bilim ve Sanat Hürriyeti gereğince güvence altına alındığı belirtilmiştir. Ayrıca skolastik düşünce ve pozitif düşüncenin bilim anlayışındaki farklılıklarından bahsedilmiştir. Ders kitaplarında Anayasa’nın belirtilen bu maddelerinin yer alması olumlu karşılanmaktadır. Avrupa Aydınlanma Çağı’nın önemli düşünürlerinden Montesquieu’nün de dediği gibi düşünce özgürlüğü en önemli özgürlüktür. İnsanı araştırmaya, düşünmeye yönlendiren özellikler ancak özgür bir ortamda işlerlik kazanır ve gelişir. Özgür olmayan bir ortam insanların kuşku ve korku içerisinde olmasına sebep olur. Demokratik kurumlar varlıklarını ancak düşünce özgürlüğünün olduğu ortamlarda sürdürebilirler.

2004 programından kaldırılan “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında “Kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişmesindeki önemine tarihten ve günümüzden örnekler verir” kazanımının ders kitaplarında verilmesine baktığımızda ticaret yolları olan ipek yolu, baharat yolu ve kral yolundan bahsedildiği görülmektedir. Ancak bu kazanımın kaldırılmasıyla 2017 ders kitaplarından bu konuda çıkarılmıştır. 2017 programına eklenen “Vakıfların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine tarihten ve günümüzden örnekler verir” kazanımı ile geçmişten günümüze kurulan vakıflara yer verilmiştir. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarının kuruluş amaçları ve hedefleri ele alınmıştır. Başlıca sivil toplum kuruluşlarımızdan olan TEMA, Türk Kızılayı, Yeşilay, Türk Eğitim Vakfı, Türk Silahlı Kuvvetleri Mehmetçik Vakfı, LÖSEV gibi STK’ların kuruluş amacı ve sosyal yaşamdaki rollerini araştırma yaparak öğrenmenin gerçekleşmesi amaçlanmıştır. “Dijital teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim alanında meydana getirdiği değişimleri analiz eder” kazanımı ile ders kitaplarında erken uyarı sistemi, insansız hava aracı, 3D yazıcı, e-gazete, dijital kol saati, e-ticaret gibi dijital teknolojilerden bahsedilmektedir. 2017 programına yeni giren dijital okuryazarlık becerisinin çağımızın gereği olduğu ve kazandırmasının önemi bu kazanımla anlatılmıştır. 2017 programına yeni giren bu kazanımın faydalı olduğu düşünülmektedir. Her iki programda da yer alan “Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanıtır” kazanımı 2004 ders kitaplarında fen lisesi, anadolu lisesi, güzel sanatlar lise gibi ortaöğretim kurumlarının tanıtımı yapılmışken, 2017 ders kitaplarında ise yalnızca mesleki ve teknik anadolu lisesinin tanıtımı yapılmıştır. Her iki yaklaşımında yanlış olduğu düşünülmektedir. Ortaöğretim kurumuna gidecek öğrencilerin kendi ilgi alanı ve yeteneği doğrultusunda tercih yapabilmesi için her okul türü hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Bu nedenle ders kitaplarında bütün okul türlerine yer verilmesinin gerekli ve zorunlu olduğu düşünülmektedir.

2004 programında olan “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanında “Grup ve kurumları; değer, güven, bağ, aidiyet, dayanışma ve iş birliği çerçevesinde değerlendirir”, “Bulduğu grup, kurum ve sosyal örgütlerdeki karar verme süreçlerine katılmanın önemini gerekçeleriyle açıklar”, “Farklı liderlik anlayışlarına ilişkin örnekleri inceleyerek, demokratik liderlik özelliklerine ilişkin görüş oluşturur” kazanımlarının çıkarılmasının hata olduğu düşünülmektedir. İnsanları bir araya getiren ve onları millet yapan; ortak değerleri, birbirlerine duydukları güven, aralarındaki manevi bağ, aidiyet duygusu, dayanışma ve iş birliğidir. “Çocuk haklarını korumakla yükümlü kurum ve sosyal örgütlerin sorumluluklarını analiz eder” kazanımının kaldırılmasının ise yanlış olduğu düşünülmektedir.

Günümüzde artan çocuk istismarı, kadına ve çocuğa şiddet olaylarının önüne geçmek için toplumda farkındalık oluşturmak hepimizin görevidir. Eğitim yuvalarımız olan okullar başta olmak üzere medya, sivil toplum kuruluşları bu konuya hassasiyet göstermeli, öğrenciler bu konuda bilinçlendirilmelidir.

“Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanında “Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin yönetim yapısını yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder” kazanımı ile “Siyasi partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır” kazanımı kaldırılarak yerine 2017 programında yeni oluşturulan “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanına “Atatürk’ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarını açıklar” kazanımı eklenmiştir. 2004 ders kitaplarına baktığımızda Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin yönetim yapısını yasama, yürütme ve yargı kavramları ve bu organların görevleri açıklanmıştır. Ancak değişen yönetim sistemi yani başkanlık sistemine geçiş ile birlikte bu kazanım programdan çıkarılmıştır.

2017 programında en köklü değişimin “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı olduğunu görüyoruz. 2004 programındaki bu öğrenme alanına ait bütün kazanımlar kaldırılmış ve 2017 programına yeni kazanımlar eklenmiştir. Kaldırılan kazanımlara baktığımızda; “20. yüzyılın başında Osmanlı Devleti ve Avrupa ülkelerinin siyasi ve ekonomik yapısıyla I.Dünya Savaşı’nın sebep ve sonuçlarını ilişkilendirir”, “Küresel sorunlarla uluslararası kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin kuruluş amaçlarını ilişkilendirir”, “Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde vatandaş olarak sorumluluğunu fark eder”, “Devlet yöneticileri, bilim insanı, düşünür, sanatçı ve sporcuların küresel barışa katkılarına örnekler verir”, “Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin ve doğal varlıkların ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır” ile “Tarihi çevrelerin karşılaştığı sorunların çözümüne yönelik fikir üretir” kazanımları olduğunu görüyoruz. 2004 ders kitaplarına baktığımızda bu öğrenme alanında I. Dünya Savaşı’nın sebep ve sonuçları, hava kirliliği ve etkileri, küresel sorunlar ve olası çözüm yolları, ünlü Türk düşünür Mevlana, doğa harikası Abant ve Baykal gölleri, Mimar Sinan’ın mirası Selimiye Camisi’nden bahsedilmektedir. 2017 programından kaldırılan bu kazanımların tezahürü olarak hoşgörü değeri de programdan çıkarılmıştır. 2017 programına yeni giren “Türkiye’nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir”, “Türkiye’nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanıır”, “Çeşitli kültürlerle yönelik sahip olduğu kalıp yargıları sorgular”, “Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir”

kazanımlarının 2017 ders kitaplarında verilmesine baktığımızda Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlar UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü), BM (Birleşmiş Milletler), NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü), AGİT (Türkiye ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı), İİT (İslam İşbirliği Teşkilatı), TÜRK KONSEYİ (Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi), EC (Avrupa Konseyi), WHO (Dünya Sağlık Örgütü), FAO (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü), WFP (Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı); Türkiye'nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşlar Avrupa Birliği, G-20, Gelişen Sekiz Ülke (D-8), Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT), Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİ), Avrupa Kafkasya Asya Ulaştırma Koridoru (TRACECA), Akdeniz İçin Birlik (AİB) hakkında bilgi verilmiştir. “Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir” kazanımı için küresel sorunlar sel, çığ, kuraklık, hortum, deprem, açlık, terörizm ve göç olarak ele alınmıştır. Burada en dikkat çeken sorunların terörizm ve göç olduğu görülmektedir. Bu iki kavramın ders kitaplarına girme nedeni Türkiye'nin son birkaç senede maruz kaldığı terör saldırıları ve ülkelerindeki iç savaştan kaçarak ülkemize göç eden Suriyeli mülteciler olduğu düşünülmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere ülkenin dünya konjonktüründeki yeri, iç ve dış siyasette yaşanan olayların öğretim programları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

2004 ve 2017 programlarını ders saatleri açısından karşılaştırdığımızda her iki programda da 108 ders saatinin olduğu, ders saatlerinde herhangi bir değişiklik yapılmadığı görülmüştür.

2.3. 2004-2005 Ve 2017-2018 Eğitim Öğretim Yıllarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının “Vizyon, Beceri, Ara Disiplin” Açısından Değerlendirilmesi

2004 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında vizyon şu şekilde ifade edilmiştir:

“21.yüzyılın çağdaş, Atatürk ilke ve inkılablarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir” (MEB, 2004: 43).

2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında ise vizyon başlığı altında bir bölüme yer verilmemiştir. Programın 2018 yılında güncellenmiş halinde “Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları” ve “Öğretim Programlarının Perspektifi” başlığı altında programın vizyonunu ortaya koyan ifadeler bulunmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları başlığı altında şu ifadelere yer verilmiştir:

“Bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir. Bu değişim bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır. Bu nitelik dokusuna sahip bireylerin yetişmesine hizmet edecek öğretim programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma hedefli, sade ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır” (MEB, 2018: 3).

Öğretim Programlarının Perspektifi başlığı altında da şu ifadelere yer verilmiştir:

“Eğitim sistemimizin temel amacı değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kuran bağlantı ve ufuk işlevi görmektedir. Değerlerimiz toplumumuzun milli ve manevi kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlarımıza aktaracağımız öz mirasımızdır. Yetkinlikler ise bu mirasın hayata ve insanlık ailesine katılmasını ve katkı vermesini sağlayan eylemsel bütünlüklerimizdir. Bu yönüyle değerlerimiz ve yetkinlikler birbirinden ayrılmaz bir şekilde teori-pratik bütünlüğündeki asli parçamızı oluşturur. Güncellik içinde öğrenme öğretme süreçleriyle kazandırmaya çalıştığımız bilgi, beceri ve davranışlar ise bizi biz yapan değerlerimizin ve yetkinliklerin günün şartları içinde görünürlük kazanma araç ve platformlarıdır; günün şartları içinde değişiklik gösterebilir yapısıyla arızidir be bu sebeple de sürekli gözden geçirmelerle güncellenir, yenilenir” (MEB, 2018: 4).

Programın 2018 yılında güncellenen haline baktığımızda, 2004 programında yer alan “çağdaş, Atatürk ilke ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve

düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen” ifadeleri üstü kapalı olarak Değerlerimiz ve Yetkinliklerimiz başlığı altında verilmiştir.

Beceri öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetler olarak tanımlanabilir. Öğretim programları öğrenciye beceri kazandırmayı da amaçlamaktadır. 2004 ve 2017 programlarını beceriler açısından karşılaştırdığımızda 2004 programında 14 beceri varken, 2017 programında 26 beceri olduğu, 2017 programında becerilerin yaklaşık olarak %86 oranında arttığı görülmektedir. 2004 programındaki 13 becerinin 2017 programında da olduğu, “İletişim ve Empati” becerisinin 2017 programında ayrı ayrı ele alındığı, “Yaratıcı Düşünme” ve “Bilgi Teknolojilerini Kullanma” becerilerinin kaldırıldığı yerine 13 yeni becerinin programa dâhil edildiği görülmüştür. Bunların, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, finansal okuryazarlık, iş birliği, kanıt kullanma, konum analizi, öz denetim, politik okuryazarlık, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, harita okuryazarlığı, yenilikçi düşünme, medya okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı, dijital okuryazarlık olduğu tespit edilmiştir.

Eğitimde FATİH Projesine geçilmesi ve EBA portalının kullanılması sebebiyle öğretmenler ve öğrencilerde belli bir düzeyde bilgi teknolojilerini kullanma becerisinin olması gerekmektedir. Günümüz teknoloji çağını yakalamak ve eğitimde teknolojiyi kullanmak için 2017 programından çıkarılan bilgi teknolojilerini kullanma becerisinin genişletilerek medya okuryazarlığı ve dijital okuryazarlık becerilerinin getirildiği düşünülmektedir. Bu becerilerin etkili vatandaş yetiştirme amacındaki sosyal bilgilerin 2004 programındaki bu anlamdaki sınırlılığını ve eksikliğini giderebileceği düşünülmektedir.

2004 programında yer alan “Yaratıcı Düşünme” becerisi 2017 programından çıkarılmış yerine “Yenilikçi Düşünme” becerisi getirilmiştir. Yenilikçi düşünme, özgünlük içerir; yaratıcılık ister. Yaratıcı düşünme gözlem, bilgi ve deneyimlerle kazanılan düşünceleri, yeni düşünce ya da kavramlar üretecek şekilde ilişkilendirme olarak tanımlanmaktadır (Can Yaşar, 2009). Yani yaratıcı düşünme, yenilikçi düşünmeyi de içermektedir. Dolayısı ile 2017 programında yer alan yenilikçi düşünmenin 2004 programında olan yaratıcı düşünmeyi karşılamadığı söylenebilir.

“Okuryazarlık kavramının kökeni yalnızca okuma ve yazma yeteneklerinden söz

etmesine rağmen, sanayi devriminden sonra bu kavramın kullanım kapsamı genişlemiştir. Sanayi devriminden sonra bu kavram, belli bir alanda iyi eğitilmiş olma veya belli bir alanla ilgili geniş bir bilgi birikimine sahip olma anlamında kullanılmaktadır” (McBride, 2011: 23). Kellner (2002)’e göre de “okuryazarlıklar dünyayı anlamamıza yardımcı olan araçlardır. Bu betimlemede kullanılan dünya sözcüğü genişletilmiş anlamda bilgi, beceri ve sosyal yaşantımızın bir parçası olan etkileşim normlarını” ifade etmektedir (Akt.: Altun, 2005).

2017 programına girerek dikkat çeken bir diğer beceri de “Politik Okuryazarlık”tır. Politik okuryazarlık, etkili birer vatandaş olarak bireylerin rollerini yerine getirebilmek için politik süreç ve politik konuları bilmesi ve bireyler tarafından bunların kavranması olarak tanımlanabilir (Denver ve Hands, 1990; Wormald, 1988). Politik okuryazar bir vatandaş, içinde bulunduğu durumu sadece anlamakla yetinmeyip aynı zamanda aktif ve etkili bir şekilde duruma dâhil olur ve onu yönetir (Kuş, 2013: 208). Politik okuryazarlık yeteneğine sahip olan bir birey başkalarının bakış açısını anlayabilme, onların kendi üzerindeki etkisini fark edebilme ve onlara ahlaken cevap verebilme becerilerine sahiptir (Fyfe, 2007). 2017 programına yeni giren “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında öğrencilerden toplum yaşamında doğacak sorunların en önemli güvencesi olarak örgütlü bir devlet gücünün varlığını kavramaları, toplumsal sorunların nasıl çözüldüğünü, düzenin nasıl sağlandığını anlayarak egemenliğin kaynağının millete dayandığı yönetimlerde, birey haklarının nasıl korunduğunu fark etmeleri, yönetimi etkilemek için hangi demokratik yolların olduğunu kavramaları istenmiştir. Bu yönüyle 2017 programının etkin vatandaşlık öğrenme alanı ile politik okuryazarlık becerisi kazandırılmaya çalışıldığı söylenebilir.

2017 programına yeni giren becerilerden biri de Çevre Okuryazarlığıdır. Gelişen teknoloji ve hızla artan nüfusun sınırlı kaynakları bilinçsizce kullanması sonucu insanoğlu çevre sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Çevre sorunlarını en aza indirmek için son zamanlarda yenilenebilir enerjiye ve enerji verimliliğine her alanda olduğu gibi eğitim alanında da önem verilmektedir. “Çevre okuryazarı bir birey çevresine karşı sorumlu ve duyarlı bir vatandaş ise bu özelliklere sahip bir vatandaş yetiştirme görev ve sorumluluğu ilköğretim dersleri içinde ilk olarak sosyal bilgiler dersine yüklenmiştir” (Karatekin, 2013: 61). Çevre okuryazarlığı becerisi ile öğrencilerden çevreye duyarlı, geri dönüşüme önem veren ve enerji kaynaklarını bilinçli kullanan bireyler yetiştirmek istenmektedir.

“Haritalar insanlar ve mekânlar hakkında bilgileri iletme ve saklamak için de son derece faydalı araçlardır” (Beddis 1983: 5). “Haritalar, kartograf ile harita okuyucuları

arasında bir iletişim aracıdır. Harita okuryazarlığı haritaları günlük yaşamda kullanma ve haritaları anlama yeteneğidir. Harita okuryazarlığı bilgi, anlama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarından oluşur” (Clarke, 2003: 717). Weeden (1997: 169), harita becerilerini haritaları kullanma, haritalar yapma, haritaları okuma ve haritaları yorumlama şeklinde sıralamaktadır. 2017 programına yeni giren “Harita Okuryazarlığı” becerisi ile İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında “Yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunur (5)” kazanımı ile öğrencilerden siyasi ve fiziki haritaları incelemeleri istenmektedir.

2004 programında 8 ara disiplin varken 2017 programında ara disiplin anlayışının olmadığı görülmüştür.

2.4. 2004-2005 Ve 2017-2018 Eğitim Öğretim Yıllarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının “Kavram ve Değerler” Açısından Değerlendirilmesi

Ülgen (2004: 107) kitabında kavramı “*insan zihninde anlaşılan, farklı obje ve olguların değişebilen ortak özelliklerini temsil eden bir bilgi formu*” olarak tanımlamaktadır. Yel’e (2012) göre “*kavramlar, ilköğretim çağındaki çocukların zihinlerindeki temel bilişsel yapıların oluşmasına ve yeni bilgileri anlamlı bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olmaktadır*”. Yapılan araştırmalara göre öğrenciler sosyal bilgiler dersinde ilk kez karşılaştıkları kavramları çoğu zaman anlamakta güçlük çekmekte, birbirine karıştırmakta veya kavram yanılgısına düşmektedir (Yazıcı ve Samancı, 2003). Bu da sosyal bilgiler dersinde kavram öğretimine daha çok önem verilmesi gerektiğini göstermektedir.

2004 programında kavram öğretimi için sınıflar bazında kavram listeleri hazırlanmıştır. Bu listelerdeki kavramlar giriş, geliştirme ve pekiştirme düzeyinde yer almıştır. Ayrıca her sınıf ve üniteler düzeyinde verilmesi gereken kavramlar kazanım tablosunun açıklamalar bölümünde gösterilmiştir.

2017 programında kavram öğretimi ile ilgili bir bölüm bulunmamaktadır. Sadece öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar bölümünde 5.madde de kavram öğretimi için şu ifadeler yer verilmiştir: “*Program’da kavram öğretimi önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle kavram öğretiminde sınıflamalar ve farklı kavram öğretimi yaklaşımları dikkate alınmalıdır. Anlam karmaşası, kavram karmaşası ve kavram*

yanılgılarının giderilmesine yardımcı olunmalıdır” (MEB, 2017: 13).

Değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar olarak tanımlanabilir. 2004 programında değerler geleneksel telkin yöntemi, değer açıklama yaklaşımı, ahlaki muhakeme ve değer analizi yaklaşımı ile kazandırılmaya çalışılmıştır. 2017 programına baktığımızda ise değerler derslerin doğasına uygun olarak kazanımlar içinde yer alan değer ifadeleri, öğrencilere hissettirilerek ve yaşantısal hale getirilerek örtük bir biçimde kazandırılmaya ve kazanılma sürecinde öğretmenlerden neyin iyi ve doğru olduğunu model olarak ve etkinlikler yoluyla sunmaları istenmiştir.

2004 programındaki 14 değer 2017 programında da yer aldığı, “hoşgörü, misafirperverlik, temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme” değerlerinin kaldırıldığı, yerine “eşitlik, barış, özgürlük, tasarruf” değerlerinin getirildiği görülmüştür.

2017 programına yeni giren “eşitlik, barış, özgürlük” değerlerinin 15 Temmuz 2016 tarihinde hükümete karşı yapılan darbe girişimi sonrası yetişen nesillere demokrasi ve bağımsızlığın bir ülkenin geleceğini belirleyen mihenk taşları olduğunu, demokrasi ve bağımsızlık olmadan bir milletin var olamayacağı, iç ve dış tehditlere her zaman açık olacağı anlatılmak istendiği düşünülmektedir. 2016-2017 Eğitim-Öğretim Yılı'nın ilk günü öğrencilere 15 Temmuz Demokrasi Zaferi ve Şehitlerimiz broşürü ve Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından okullara 15 Temmuz Demokrasi Zaferi ve Şehitleri Anma Etkinlikleri Programı gönderilmiştir. Dağıtılan broşürlerde 15 Temmuz gecesinde yaşanan olayların bir bölümü dakika dakika anlatılmış ve o geceye ait fotoğraflara yer verilmiştir. Anma programında milli birlik ve beraberlik, vatan sevgisi, demokrasi, yurt bilinci, şehitlik, milli irade ve yurt savunması konularının derslerde işlenmesi istenmiştir. 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı'nın ilk günü yine okullarda 15 Temmuz Demokrasi Zaferi ve Şehitlerimiz Anısına" adlı broşürler dağıtılmıştır. Yapılan çalışmalar bu düşünceyi destekler niteliktedir. (Milli Eğitim Bakanlığının Resmi Sitesinden broşürlerle ilgili yapılan açıklama için bkz. <http://www.meb.gov.tr/ilk-zilde-quot15-temmuz-milli-irade-destaniquot-kitapcigi-dagitilacak/haber/14493/tr>).

2017 programına yeni giren bir diğer değer de tasarruftur. Tasarrufu, yaşamın devam etmesinde, insanların ve diğer canlıların kullandığı, vazgeçilmez olan maddelerin tüketiminde

dikkatli davranma, gereği kadar kullanma, idareli tüketme olarak tanımlayabiliriz. Bu değer ilk olarak ailede verilmeye başlar. Aile bireyleri örnek bir bütçe miktarı üzerinden gelir gider tablosu oluşturup, istek ve ihtiyaçlar arasında bilinçli seçimler yaparak öğrenciye bu değer kazandırılabilir. Aynı zamanda Türkiye'nin gelişmiş ülkelerle arasındaki farkının azalabilmesi ve ekonomik büyüme için de tasarruf şarttır. Ülke içindeki kaynakların yetersiz olması ve bilinçsizce kullanılması durumunda ihtiyacın karşılanması için doğal olarak dış kaynaklara yönelme gereği duyulmaktadır. Dışa bağımlılık da ülke ekonomisini zora sokmaktadır. Bu nedenle 2017 programında öğrencilerden ülke ekonomisi ve dünyanın geleceği için sınırlı olan kaynakları dikkatli ve bilinçli kullanmaları, tasarruflu olmaları istendiği düşünülmektedir.

2.5. 2004-2005 Ve 2017-2018 Eğitim Öğretim Yıllarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının “ Atatürkçülük Konuları” Açısından Değerlendirilmesi

2004 programında “Atatürkçülükle İlgili Konular ve Açıklamalar” başlığı altında ayrıca yer verilmiştir. 2017 programında ise Atatürkçülük konularına ayrıca bir yer verilmemiştir. Bunun yanı sıra 2004 programında yer alan Atatürkçülük ile ilgili 7 kazanımın 2017 programından çıkarıldığı, bunun yerine 2017 programına Atatürkçülükle ilgili 1 yeni kazanımın eklendiği görülmüştür.

3. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada 2004 ve 2017 programları anlayışlar, öğrenme alanları, üniteler, kazanımlar, ders saatleri, vizyon, beceriler, kavramlar, ara disiplinler, değerler ve Atatürkçülük konuları açısından karşılaştırılması yapılmıştır. Elde ettiğimiz bulgular çerçevesinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmış ve problemlere çözüm önerileri getirilmiştir.

2004 programında vizyon başlığı altında bir bölüm varken 2017 programında vizyona yer verilmemiş yerine vizyon kelimesine karşılık gelebilecek öğretim programının temel felsefesi başlığına yer verilmiştir. Bu başlık altında iş birliğine dayalı öğrenme ile bireyi topluma, toplumu da bireye feda etmeyen, kişi hak ve hürriyetlerine saygılı, uzlaşmacı bireyler yetiştirmek; sosyal beceriler ile kendisiyle ve toplumuyla uyum içinde, sorumluluklarını bilen ve gereğini yerine getirebilen, bir yandan milli, diğer yandan da evrensel değerleri içselleştirmiş öz güven sahibi bireyler yetiştirmek; eleştirel düşünme ile içselleştiren, analitik ve yaratıcı düşünme becerilerinin gelişmesine izin veren bir yolla hayati tecrübeyi zenginleştirmeye, tarihsel birikimi tanımaya ve onu yeniden üretebilmenin yollarına ulaşmaya önem vermiş; yenilikçi (inovatif) düşünce becerisi ile bireylerin fikir üretimini sağlayacak tekniklerin kullanılması, farklı fikirlerin ortaya atılması, fikir üretimine, hayal gücüne, düşünme becerilerinin geliştirilmesine; doğa bilinci ile desteklenen bir çevre anlayışıyla öğrenmenin sadece okul mekânları veya sınıflarla sınırlı olmadığı, bütün hayatı kapsadığı fikrini temel alan, öğrenilenlerin günlük hayatta kullanılabilmesi; eşitlik, adil olma kavramları ile duyguları dile getirme, düşüncelerini özgüvenle ifade edebilme, öneride bulunma veya bir fikri reddedebilme haklarını bilmesi ve benimsemesi; estetik duyarlılık ve estetik eğitimi ile fikirlerini, beğenilerini sunabilen, eğlenerek ve ilgi alanlarını geliştirerek öğrenen, yüksek motivasyonlu, eleştirel düşünme becerileri gelişmiş, mutlu, estetik değerlere uzak olmayan, estetik hazzın izini süren, estetik bakış edinebilmiş, kendi hayal gücünü ortaya koyabilen, hayatın tek yönlü işleyişini kendi tasarımları ile zenginleştiren bireyler yetiştirmek ifadelerine yer verilmiştir. Kısaca *“birey olmanın aynı zamanda çok daha geniş bir dünya ailesine ait olmak olduğunun bilincine varacak, yaşadığı topluma ve ülkesine, toprağına samimi bir hisle bağlanacak, bilim ve teknolojiyi etkin şekilde kullanarak gerekli teknik bilgi, birikim, beceri ve yeterliliklere sahip kuşaklar yetiştirmek”* hedeflenmiştir (MEB, 2017: 3-4).

2004 programında 17 genel amaç varken 2017 programında 18 genel amaç olduğu görülmektedir. 2017 programına yeni giren “Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları” amacı ile yine programa yeni giren “tasarruf” değeri birbiri ile örtüşmektedir. Buradan da anlaşıldığı üzere programa eklenen amaçla bağlantılı olarak bu amaca yönelik değer ya da beceri de programa eklenmiştir.

2017 öğretim programında önemli bir değişiklik de öğrenme alanlarında olmuştur. 2004 programındaki “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” ve “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanlarının 2017 programında olmadığı, bu iki öğrenme alanının birleştirilerek yerine “Etkin Vatandaşlık” adı altında yeni bir öğrenme alanı konulduğu görülmektedir. Etkin vatandaş olmak haklarının farkında olan ve gerektiğinde kullanan, sorumluluk bilincinde olan, kanun ve kurallara uyan bir vatandaş olmayı gerektirir. Etkin Vatandaşlık öğrenme alanındaki kazanımlara baktığımızda bu vasıflara sahip bireyler yetiştirme istendiği görülmektedir.

Teknoloji alanındaki sürekli gelişim eğitim alanında da kendini göstermiştir. Bilgi çağında bilgiye ulaşan, kullanan ve üreten bireyler yetiştirmek için öğretim programları aracılığı ile etkin vatandaş olmanın da gerekliliği olarak dijital vatandaş yetiştirmek için programa yeni beceriler eklenmiştir. Programa eklenen medya okuryazarlığı ve dijital okuryazarlık beceri ile dijital iletişim kurabilen, dijital ortamdan eğitim alabilen ve bu davranışları yaparken etik kurallarına uyan, hak ve sorumluluklarının bilincinde olan bireyler yetiştirmek istendiği düşünülmektedir. 2017 programına eklenen bu becerilerin 2004 programda bu alandaki boşluğu doldurduğu düşünülmektedir.

2017 programında kazanımların 2004 programına göre azaltıldığı tespit edilmiştir. 2004 programında 180 kazanım varken, 2017 programında 134 kazanım vardır. 2017 programında kazanımların yaklaşık olarak %26 oranında azaltıldığı görülmektedir. 2018 yılında yapılan düzenleme ile kazanım sayısı 131’e düşürülmüştür. Kazanım sayılarını sınıflar bazında ele aldığımızda 4 ve 5. sınıflarda yaklaşık olarak %28, 6. sınıfta yaklaşık olarak %17, 7. sınıfta da yaklaşık olarak %29 oranında azaltılmıştır. Görüldüğü üzere en fazla 7. sınıf kazanımlarında azalma yapılmıştır. Bu durumun nedeni kazanım sayısının ders saatlerine göre kazandırılmayacak kadar çok olması, ders saatlerinin kazanım sayısına göre oranının az olması olabilir. Bu bağlamda gelecek programlarda kazanım sayısı belirlenirken ders saatleri ile kazanım sayısının doğru orantılı olarak düşünülmesi önerilebilir.

Kazanım sayılarında azalma olmasına rağmen ders saatlerinde azalma olmamıştır. Ders saatlerinde değişiklik olmaması olumlu karşılanabilir.

2004 programında “Atatürkçülükle İlgili Konular ve Açıklamalar” başlığı altında ayrıca yer verilmişken 2017 programında Atatürkçülük konularına ayrıca bir yer verilmediği görülmüştür. Bunun yanı sıra 2004 programında yer alan Atatürkçülük ile ilgili 7 kazanımın 2017 programından çıkarıldığı, bunun yerine 2017 programına Atatürkçülükle ilgili 1 yeni kazanımın eklendiği görülmüştür.

2004 programında yer alan 4. sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanında “Milli Mücadele’nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilanında Atatürk’ün rolünü fark eder” kazanımı (6), 2017 programında Atatürk’ün rolü ifadesi çıkarılarak Milli Mücadele kahramanları gibi genel bir ifade kullanılmıştır. 15 Temmuz darbe girişimi sonrası milli irade, yurt bilinci, yurt savunması gibi konularda hassasiyet gösterilirken bu ülkenin kurulmasında en büyük öneme sahip, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Atatürk’ün Milli Mücadeledeki rolünün öğretim programından çıkarılmasının yanlış olduğu düşünülmektedir. Atatürk’e hak ettiği değerin ve önemin verilmesi açısından kazanımın “Milli Mücadele kahramanları ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün hayatlarından hareketle Milli Mücadelenin ve Türkiye Cumhuriyeti’nin önemini kavrar” şeklinde öğretim programına yeniden alınması önerilmektedir.

2004 programında 5. sınıf kazanımlarında yer alan ancak 2017 programında çıkarılan ve Türkiye Cumhuriyeti’nin temel felsefesi olan Atatürk ilke ve inkılâpları ile ilgili kazanımların yerine getirilen Mezopotamya ve Anadolu Uygarlıklarından daha fazla önem arz ettiği düşünülmekte olup programda yapılacak bir düzenleme ile gelecek 2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılında yeniden programa alınması önerilmektedir.

2004 programında yer alan 6. sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanında “Günümüz Türk Silahlı Kuvvetleri’ni ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek, Türk Silahlı Kuvvetlerin önemini ve görevlerini kavrar” kazanımı (3) kaldırılmıştır. Kaldırılan bu kazanım ile milli ruh, birlik ve beraberlik, vatan sevgisi gibi değerler verilmektedir. Bu kazanımın kaldırılmasının yanlış olduğu ve yapılacak bir düzenleme ile öğretim programına yeniden alınmasının doğru olacağı düşünülmektedir.

2004 programında 7. sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanında “Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir” kazanımının kaldırılması

ile 2017 programında önceki programda yer alan hoşgörü ve misafirperverlik değerlerinin yer almıyor olması bir eksiklik olarak düşünülmektedir. Türk toplumun en belirgin ve en güzel özellikleri arasında misafirperver ve hoşgörülü olması söylenebilir. Ülkelerindeki iç savaştan kaçarak ülkemize sığınan milyonlarca Suriyelinin barınma, sağlık, eğitim, giyecek, yiyecek gibi birçok ihtiyaçlarını karşılayan devletimizin Suriyeli mültecilere yaklaşımı, milletimizin ülkemize gelen turistlere karşı tutumu ve bu topraklarda yetişerek dünyada iz bırakmış ünlü Türk düşünürü Mevlana Türk toplumunun ne kadar misafirperver ve hoşgörülü olduğunu gösteren güzel birer örnektir. Bizi biz yapan, diğer toplumlardan ayıran bu değerlerin yeniden gözden geçirilmesi ve gelecek programa eklenmesi önerilebilir.

2017 programında kavram öğretimi ile ilgili bir bölümün olmaması, öğretilecek kavramların sınıflar ve öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilmemesinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı için eksiklik olduğu düşünülmektedir. 2004 programında yer aldığı gibi kavram haritaları ve kavram listelerinin programa eklenmesi önerilebilir.

2004 programında 8 ara disiplin varken 2017 programında ara disiplin anlayışının olmadığı görülmüştür. Ara disiplin ders ile yaşam arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır. Bu nedenle 2017 programında ara disiplin anlayışının olmaması önemli bir eksiklik olarak görülmekte ve bu anlayışın yeniden programa dâhil edilmesi önerilmektedir.

Son olarak bir milletin eğitim felsefesi ve anlayışlarının öğretim programları üzerinde gelecek nesillere aktarıldığı ve yön verdiği düşünüldüğünde öğretim programı hazırlamanın ne kadar önem arz ettiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle öğretim programı hazırlama sürecinde evrensel gelişmeleri de takip ederek ancak milli değerleri, kültürel, sosyolojik ve psikolojik özellikleri, ekonomik ve çevre faktörlerini de düşünerek, aceleye gelmeden gerekli etüt çalışmaları yapılarak program hazırlamanın milli eğitim sistemimize fayda sağlayacağı düşünülmektedir. 2004 programı 4 ve 5. sınıflar için 464 sayfa, 6 ve 7. sınıflar için 766 sayfa olarak hazırlanmıştır. 2017 programına baktığımızda ise Öğretim Programının 29 sayfa olarak hazırlandığı görülmektedir. 2004 programında her bölüm ayrıntılı olarak açıklama ve örnekleri ile verilmişken 2017 programında bunların büyük bir çoğunluğu bulunmamaktadır. 2017 programının öğretmenlere rehberlik ve yol göstermesi için tespit edilen eksikliklerinde giderilerek yeniden revize edilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. Ü. (1992). *İşbirlikçi öğrenme: Kuram araştırma, uygulama*. Malatya: Uğurel Matbaası.
- Akdağ, H. (2014). Sosyal Bilgilerin Tanımı, Amacı, Önemi Türkiye'deki Yeri. Turan, R., Sünbül, A. M. ve Akdağ, H.(Editörler).*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar I* içinde (2-23). Ankara. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akınoğlu, O. (2018). Yapılandırmacılık. Oral, B. (Ed.), *Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları* içinde (515-536) (Dördüncü Baskı). Ankara. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Altun, A. (2005). *Gelişen teknolojiler ve yeni okuryazarlıklar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ata, B. (2006). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. Öztürk, C. (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım* içinde (71-83). Ankara. Pegem A Yayıncılık.
- Barr, R. D., Barth, J.L. & Shermis, S. S. (1977). *Defining The Social Studies*. Arlington, VA: National Council for the Social Studies.
- Barr, R., Barth J.L. ve Shermis S.S. (2013). *Sosyal Bilgilerin Doğası*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Barth, J. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Yay.
- Baysal, N.Z. (2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler programlarının felsefi temelleri. Tanrıoğen, A. (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (57-76). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Beddis, R. (1983). *Introduction in Mapsand MapWork: a Practical Guide to Mapsand Map Work in the Primary School*. Bristol: RLDU.
- Can Yaşar, M. (2009). *Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının yaratıcı düşünme becerilerine drama eğitiminin etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Candan, A.S. ve Koçer, Ö. (2013). *Tarih Dersindeki Kavramların Algılanma Düzeylerine İlişkin Bir Değerlendirme*. Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi. 2(1). 353-373.
- Clarke, D. (2003). *Are You Functionally Map Literate?*, Proceedings of the 21st International Cartographic Conference (ICC) Durban, South Africa, 10 – 16

August, 713-719.

Çoban, A. (2018). Beyin Temelli Öğrenme. Oral, B. (Ed.) *Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları* içinde (537-575) (Dördüncü Baskı). Ankara. Pegem Akademi Yayıncılık.

Çoban, O., ve Akşit, İ. (2018). *2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Öğrenme Alanı, Kazanım, Kavram, Değer ve Beceri Boyutları Açısından Karşılaştırılması*. Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 7(1), 479-505.

Çubukçu, Z. (2018). Proje Tabanlı Öğrenme. Oral, B. (Ed.) *Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımlar* içinde (637-652) (Dördüncü Baskı). Ankara. Pegem Akademi Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2017). *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya* (Yirmi beşinci baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Denver, D. ve Gordon, H. (1990). *Siyaseti incelemek bir fark yaratıyor mu? Siyasi bilgi, tutum ve algıları okul öğrencileri*. İngiliz Siyaset Bilimi Dergisi 20 : 263-288.

Erdem, E. (2005). Probleme Dayalı Öğrenme. Demirel, Ö. (Ed.) *Eğitimde Yeni Yönelimler* içinde (81-91). Ankara. Pegem Akademi Yayıncılık.

Fidan, N. (1996). *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

Fyfe, I., (2007) *Hidden in the curriculum: Political Literacy and Education for Citizenship in Australia Melbourne Journal of Politics*, Vol. 32, 110-134

Günden, S. (1995). Sosyal bilgiler öğretimine genel bir bakış. (Haz. Meral ÇİLELİ). *İlköğretim okullarında sosyal bilgiler öğretimi ve sorunları*. Ankara: T.E.D. Öğretim Dizisi No:13.

Güngördü, E. (2002). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Gökkaya, K. (2003). Sosyal bilgilere giriş. Şahin C. (Ed.) *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu sosyal bilgiler* içinde (9-29). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Karademir, B. ve Öztürk, A.A. (2018). Comparison Of 2004 And 2017 Social Study Programs. Arslan, H., Dorczak R. ve Andreea D.U.A. (Editörler). *Educational policy and research*. Monographs and Studies of the Jagiellonian University - Institute of Public Affairs, Kraków, 63-71.

Karatekin, K., (2013) Çevre okuryazarlığı. Ebru Gençtürk, E. ve Karatekin, K. (Editörler). *Sosyal Bilgiler İçin Çoklu Okuryazarlık* içinde (46-75). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Kıcır, K. (2006). *Sosyal Bilgiler Dersinde 7.Sınıf Öğrencilerinin Tarih Öğrenme Beceri Düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim

Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Kılınç, A. (2007). *Probleme Dayalı Öğrenme*. Kastamonu Eğitim Dergisi 15(2), 561-578.
- Kızılçelik, S. ve Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözcüğü*. Ankara: Atilla Kitabevi.
- Komisyon (2009). *Öğretim Yöntem ve Teknikleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Köksal, N. (2005). Beyin Temelli Öğrenme. Demirel, Ö. (Ed.) *Eğitimde Yeni Yönelimler* içinde (81-91). Ankara. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Köstüklü, N. (1999). *Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimi*. Konya: Kuzucular Ofset.
- Kuş, Z., (2013) Politik okuryazarlık ve aktif vatandaşlık. Ebru Gençtürk, E. ve Karatekin, K. (Editörler). *Sosyal Bilgiler İçin Çoklu Okuryazarlık* içinde (208-229). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Küçükahmet, L., (2009) *Program Geliştirme ve Öğretim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Mcbride, B. (2011). *Essential elements of ecological literacy and the pathways to achieve it: perspectives of ecologists*, Unpublished Doctoral Dissertation, The University of Montana, Missoula.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1996). *Milli Eğitim Şuraları (1939-1996)*. Ankara: M.E.Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2004a). *Sosyal bilgiler 4.-5. sınıf programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2004b). *Sosyal bilgiler 6.-7. sınıf programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. <http://ttkb.meb.gov.tr> adresinden 04.09.2017 tarihinde alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354> adresinden 09.10.2018 tarihinde alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2014, Temmuz). 01 Ağustos 2019 tarihinde <http://www.mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1703.pdf> adresinden alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017, Eylül). İlk zilde “15 Temmuz Milli İrade Destanı” Kitapçığı Dağıtılacak. 22 Ekim 2017 tarihinde <http://www.meb.gov.tr/ilk-zilde-quot15-temmuz-milli-irade-destaniquot-kitapcigi-dagitilacak/haber/14493/tr> adresinden alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018, Kasım). Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Geçmişten günümüze milli eğitim şuraları. 15 Nisan 2019 tarihinde

ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/içerik/328

alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018, Kasım). Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Geçmişten günümüze milli eğitim şuraları. 15 Nisan 2019 tarihinde ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164441_heyeti_ilmiye_pdf adresinden alınmıştır.

Moffat, M.P. (1957). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (Çev. Oran, N.). İstanbul: Maarif Basımevi.

Naylor, D., Diem, R.A. (1987). *Elementary and Middle School Social Studies*. New York: Random House.

Özdemir, S. (2000). *Eğitimde Örgütsel Yenileşme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Saban, A. (2004). *Öğrenme Öğretme Süreci*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Safran, M., Ata, B. (2003). Öğrencilerin Tarih Metinlerinden Anlam Çıkarmalarına Yönelik Araştırmalara Bir Bakış. Şahin, C. (Ed.). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Sağlamer, E. (1980). *İlkokulda Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Spot Matbaası.

Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Kuramdan uygulamaya. (Dokuzuncu Baskı). Ankara: Gazi Kitapevi.

Sönmez, V. (2005). *Hayat ve sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (2018, Aralık). 28 Aralık 2018 tarihinde <https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/icerik/328> adresinden alınmıştır.

Tan, Ş. (2006). *Öğretimi Planlama ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 142.

Tan, Ş. (2010). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 158.

Tay, B. (2011). Sosyal bilgiler öğretiminin dünü, bugünü ve yarını. Turan, R. ve Ulusoy, K. (Editörler). *Sosyal bilgilerin temelleri içinde (1-18)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Tay, B. (2017). 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırması, *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, Vol: 8, Issue: 27, 461-487.

Tokcan, H. (2015). *Kavram Öğrenme ve Kavram Öğrenme Stratejileri*. Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Türk Dil Kurumu (2017, Mayıs). 12 Ekim 2017 tarihinde

- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59df55ba678552.45954937 adresinden alınmıştır.
- Türk Dil Kurumu (2019, Mayıs). 8 Mayıs 2019 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GT.S.5cd2b3dc7ceb12.77009879 adresinden alınmıştır.
- Türk Dil Kurumu (2019, Mayıs). 8 Mayıs 2019 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GT.S.5cd2b3e827db76.41345868 adresinden alınmıştır.
- Öztürk, C. (2007). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2003). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Paykoç, F. (1995). *İlköğretim Kurumlarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları*. Türk Eğitim Derneği Öğretim Dizisi. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Ülgen, G. (2004). Kavram geliştirme, kuram ve uygulamalar.(Dördüncü Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yazar, T. ve Karataş, K. (2018). Öğrenme-Öğretme Kuram ve Yaklaşımları ile İlgili Temel Kavramlar. Oral, B. (Ed.) *Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları içinde (3-47)* (Dördüncü Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yazıcı, H. ve Samancı, O. (2003). *İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler ders konuları ile ilgili bazı kavramları anlama düzeyleri*. Milli Eğitim Dergisi, 158, 2-6.
- Yel, S. (2012). Kavram geliştirme ve öğretimi. Öztürk, C. (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Onuncu Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YÖK/Dünya Bankası, (1996). Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi. Ankara.
- Weeden, P. (1997). *Learning through maps, in Daniella Tilburyand Michael Williams(ed) Teaching and Learning Geography, 168-179, London: Routledge.* Wormald, Eileen (1988). *Yeni bağımsız bir ülkede siyasi okur yazarlık: Papua Yeni Gine*. XIV Dünya Kongresi'nde sunulmuştur. Uluslararası Siyaset Bilimi Derneği <http://www.rehberlik.biz.tr/dosyalar/kpss/sosyal.bilgiler.ogretmenligi.alan.ogretimi.2.pdf>. 8 Mayıs 2019 tarihinde alınmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Burcu KARADEMİR

Doğum Yeri ve Tarihi: Ankara / 31.12.1983

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Afyon Kocatepe Üniversitesi / Eğitim Fakültesi / Sınıf

Öğretmenliği

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

İş Deneyimi

Öğretmen (2006-2010) Eskişehir İlköğretim Okulu, İhsaniye / Afyonkarahisar

Öğretmen (2010-2013) Kızılören İlköğretim Okulu, Dazkırı / Afyonkarahisar

Öğretmen (2013-2015) Kızılca İlkokulu, Bozdoğan / Aydın

Müdür Yardımcısı (2015- 2019) Ilıcabaşı İlkokulu, Efeler / Aydın

Müdür Yardımcısı (2019- Devam Etmekte) Halide Hatun İlkokulu, Efeler / Aydın

İletişim

e-posta Adresi: burcukarademir44@gmail.com

Tarih: 22.07.2019